

Henna Joffel & Anna-Maria Lantta

**LEIKIN MERKITYS KUUSANKOSKEN
TERHOKERHOSSA**
Havaintoja leikeistä ja vuorovaikutuksesta

Opinnäytetyö
Sosionomi AMK

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijät	Tutkinto	Aika
Henna Joffel & Anna-Maria Lantta	Sosionomi (AMK)	Huhtikuu 2017
Opinnäytetyön nimi		46 sivua
LEIKIN MERKITYS KUUSANKOSKEN TERHOKERHOSSA Havaintoja leikeistä ja vuorovaikutuksesta		1 liitesivu
Toimeksiantaja		
Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kymen Piiri		
Ohjaaja		
Lehtori Johanna Jussila		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön taustalla oli valtakunnallinen Koko Suomi leikkii -hanke, joka oli toiminnassa 2014–2016. Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoitteena oli perustaa Suomen joka kuntaan Terhokerho. Terhokerhot ovat vapaaehtoisten järjestämiä avoimia ja ilmaisia kohtaauspaikkoja. Terhokerhoissa tavoitteena on sukupolvien kohtaaminen ja leikin ideologian jakaminen kaikille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää tietoa leikin merkityksestä Terhokerhoissa, jotta saatiin tutkittua tietoa, miten leikki Terhokerhossa vaikuttaa eri-ikäisiin kävijöihin. Opinnäytetyöhön otettiin mukaan myös vuorovaikutuksellinen näkökulma, jonka vaikutuksesta tutkimus painotti vuorovaikutuksen merkitystä leikkiin sekä havainnoinneissa huomioimme lapsen oikeuksien toteutumista, joka oli toiveena tutkimuksen tilaajalta.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimuksen aineisto kerättiin osallistuvan havainnoinnin avulla ja analysoitiin hyödyntäen sisällönanalyysiä. Tutkimuksen tueksi oli kerätty teoreettinen viitekehys leikistä ja leikin merkityksestä sekä vuorovaikutuksesta. Tutkimuksen havainnoinnit tehtiin Kuusankosken Terhokerhossa kevään ja kesän 2016 aikana.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella leikillä on suuri merkitys yhteisöllisyyden rakentajana Terhokerhossa. Entuudestaan vieraiden ihmisten alkaessa leikkiä yhdessä erilaiset iän ja asenteiden tuomat murit sortuvat. Leikin lomassa syntyvä vuorovaikutus on helppoa ja luontevaa kaikille leikin osapuolille. Vuorovaikutuksella on myös vaikutusta leikkiin sekä leikin kulkuun siten, että vuorovaikutus rikastuttaa leikkiä sanallisilla ja sanattomilla keinoin ja vie leikkiä eteenpäin. Terhokerhoissa toteutettiin toimintaa lasten ehdoilla, joten se oli suureksi osaksi lapsilähtöistä. Haasteeksi Terhokerhossa muodostui yhteisen sopivan toiminta-ajan löytäminen, joka olisi palvellut sekä lapsiperheitä että ikäihmisiä.</p>		
Asiasanat		
leikki, vuorovaikutus, terhokerho, sukupolvi		

Authors	Degree	Time
Henna Joffel & Anna-Maria Lantta	Bachelor of Social Service	Huhtikuu 2017
Thesis Title		
Significance of the play in Terhokerho club of Kuusankoski Observation of play and interaction		46 pages 1 page of appendices
Commissioned by		
Mannerheim League for Child Welfare		
Supervisor		
Johanna Jussila, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The background of this thesis was Whole Finland plays -project, which was operational in 2014–2016. The objective of the Whole Finland plays -project was to establish a Terhokerho club in every Finnish municipality. The Terhokerho clubs are open and free meeting places run by volunteers. In Terhokerho club, the objective is to make the generations meet and distribute the ideology of play to everybody. The objective of the thesis was to generate research-based information about the significance of the play in Terhokerho, i.e. how it affects the visitors of various ages. An interactive point of view was also included in the thesis, due to which the study emphasized the significance of interaction to the play. Also in the observation, attention was paid to the implementation of children’s rights, which was a wish from the commissioner of the study.</p> <p>The approach of this study was qualitative. The material was collected participating observation, and was analyzed utilizing subject analysis. The theoretical framework discusses play, significance of the play and interaction. The observations of the study were made in spring 2016 and summer 2016 in Terhokerho club of Kuusankoski.</p> <p>The results of the study reveal that play has a remarkable significance as building up the communality in Terhokerho. When the people, who are unknown before, begin to play together, the different walls brought by an age and attitudes will collapse. Interaction which will be created during the play is easy and natural for all the participants of the play. Interaction also has an effect on the play and influences the progress of the play, by enriching the play with verbal and non-verbal means and accelerates the play. In Terhokerho club the activities were implemented in children’s conditions, so the children could express their opinion on the operation. A challenge was to find the common suitable operating time which would have served both of the families with children and the elderly persons, who participated in Terhokerho club.</p>		
Keywords		
play, interaction, terhokerho, generation		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LEIKKI LUOVUUDEN LÄHTEENÄ.....	7
2.1	Leikin määritelmä.....	7
2.2	Luovuus ja leikki.....	9
2.3	Leikin kehittyminen.....	10
2.4	Lapsen oikeudet.....	11
2.5	Terhokerhot osana Koko Suomi leikkii -hanketta.....	13
3	VUOROVAIKUTUSTA LEIKEISSÄ JA SUKUPOLVIEN VÄLILLÄ.....	15
3.1	Leikki ja vuorovaikutus yhdessä.....	15
3.2	Sukupolvien välinen vuorovaikutus.....	17
3.3	Vuorovaikutus yhteisöllisyyden rakentajana.....	19
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
4.1	Tutkimuksen tarkoitus.....	20
4.2	Tutkimuskysymykset.....	22
4.3	Aineistonkeruu ja analysointi.....	22
4.4	Leikkien kulku Terhokerhoissa.....	26
4.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	28
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	29
5.1	Vuorovaikutus Terhokerhossa.....	29
5.2	Sukupolvien välinen vuorovaikutus.....	31
5.3	Leikin vaikutuksia vuorovaikutukseen.....	32
5.4	Lapsen oikeuksien toteutuminen.....	34
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	35
6.1	Vuorovaikutus.....	36
6.2	Tunnelma, elämykset, kokemukset.....	37

6.3	Lapsen oikeudet	39
6.4	Leikin merkitys Terhokerhossa eri-ikäisille	40
7	LOPUKSI	41
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	

Liite 1. Havainnointikaavake

1 JOHDANTO

Leikki tekee hyvää kaikille ja leikin ilosanoma on jatkanut kulkuaan Koko Suomi leikkii -hankkeen päätyttyä vuoden 2016 lopussa. Terhokerhot ovat Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Suomen Punaisen Ristin yhteistyössä järjestämiä avoimia kerhoja. Terhokerhot ovat osa kolmevuotista hanketta vuosina 2014–2016, jonka rahoitti Suomen kulttuurirahasto. Terhokerhoissa painotetaan leikkiä ja leikin tärkeyttä kaiken ikäisille. Vaikka medianäkyvyys hankkeen ja Terhokerhojen osalta on hiljentynyt, jatkavat noin 200 Terhokerhoa yhä toimintaansa ympäri Suomea. Hankkeen päätyttyä kerhotoiminta on vakiinnuttanut osansa MLL:n ja SPR:n yhtenä toimintamuotona ja uusia vapaaehtoisia toiminnan ylläpitämiseen rekrytoidaan jatkuvasti. (Leikkipäivä 2017.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee leikin merkitystä eri-ikäisille Terhokerho-kävijöille, ja tässä työssä perehdytään etenkin sosiaaliseen ja vuorovaikutukselliseen näkökulmaan. Tutkimuksen aihetta eli leikin merkitystä Terhokerhoissa tutkittiin vuorovaikutuksen kautta, eli millaista vaikutusta vuorovaikutuksella on leikkiin ja leikillä vuorovaikutukseen. Opinnäytetyössä havainnoidaan lapsen oikeuksien toteutumista Terhokerhoissa, joka on ollut tilaajan yhtenä erityistoiveena opinnäytetyölle. Lapsen oikeuksien havainnointi pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen.

Aihe opinnäytetyöhön syntyi käytyämme MLL:n kerhonojaja koulutuksen helmikuussa 2016, jonka jälkeen aiheen mahdollisuutta ja tarkempaa rajausta lähdettiin selvittämään MLL Kymen piirin toimiston esimieheltä, joka varmistui nopeasti. Aiheen tilaajana toimi siis Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja tarkemmin MLL:n Kymen piiri.

Varsinaisten terhokerhojen lisäksi on ympäri Suomea järjestetty erilaisia leikkitahtumia, joilla on haluttu jakaa leikin iloa kaikille sekä samalla markkinoida Terhokerhoja. Suomessa järjestetään kerran vuodessa koko Suomen yhteinen leikkipäivä ja vuonna 2016 Koko Suomi leikkii -hanke järjesti oman leikkipäivänsä lokakuun 13. päivänä. Päivän tarkoituksena oli innostaa koko Suomi leikkimään yh-

dessä. Päätapahantuma järjestettiin Helsingin Narinkkatorilla, jossa oli erilaista leikkimielistä ohjelmaa kaiken ikäisille, ja Terhokerhot järjestivät myös erilaisia leikkitahtumia ympäri Suomea. (Koko Suomi leikkii -leikkipäivä 2016.)

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, jonka aineistonkeruu menetelmänä on käytetty osallistuvaa havainnointia. Havainnointi aineisto on analysoitu käyttäen menetelmänä sisällönanalyysiä, jolloin on saatu vastauksia tutkimuskysymyksiin. Aihetta on lähestytty tutkimalla leikin ja vuorovaikutuksen teoriaa. Aineiston keruu tapahtui havainnoimalla Kuusankosken Terhokerhoa 11 kertaa, joista viisi kerhokertaa olivat Kettumäen museoalueella järjestettyjä kesäkerhoja.

2 LEIKKI LUOVUUDEN LÄHTEENÄ

Leikki on ennakoimatonta, kuvitteellista, vapaaehtoista toimintaa, jonka tarkoituksena on tuoda kokemuksia, elämyksiä, opettaa ja toimia ikään kuin arjen terapiana. (Leikin merkitys lapselle 2016.) Leikkiä ei tulisi arvioida liikaa ulkopuolelta, etenkin aikuisten näkökulmasta. Sillä ulkopuolisen aikuisen arvioidessa leikkiä, saattaa arviointi keskittyä omiin tarpeisiin tai arvoihin. Leikeissä leikkijät uppoutuvat omaan maailmaansa, joka saattaa näyttää leikin ulkopuolella olijoille aivan erilaiselta, kuin miten leikkijät itse sen kokevat. Siksi leikin ydintä tarkastellessa, tulisikin huomioida leikkijöiden sisäisiä kokemuksia. (Vehkalahti & Urho 2013, 17.)

2.1 Leikin määritelmä

Leikille ei voi antaa yhtä tiettyä määrittelyä, sillä vastatessamme kysymykseen mitä leikki on, katsotaan asiaa usein jostain tietystä näkökulmasta, jolloin vastaukset voivat vaihdella. Kuitenkin leikin, ajatellaan olevan osa elävää elämää, johon esimerkiksi elämän kokemukset ja havainnot heijastuvat. (Helenius & Lumelahti 2014, 14.) Leikin ajatellaan myös olevan ihmiselle keino toimia ja ilmaista itseään. Leikin helposti ajatellaan kuuluvan vain lapsille ja useat psykologian perusteoksetkin sanovat leikin olevan yksi lapsuuden tunnusmerkeistä. Kuitenkaan näin ei yksinomaan ole, vaan leikki voi kuulua kelle tahansa ikää katsomatta.

Leikillä on jokaisen ihmisen elämän alueilla oma paikkansa, joka voi liittyä niin filosofiaan, oikeuteen kuin sotaankin. (Vaakkuri 1999, 6.)

Leikki on kuvitteellisissa tilanteissa tapahtuvaa toimintaa, mutta etenkin lapsille, kaikki mitä leikissä tapahtuu, on todellista. Leikin aiheet saattavat syntyä todellisuuden havainnoinnista, jolloin myös leikeissä syntyvät tunteet koetaan aitoina. (Helenius & Vähänen 2004, 35.) Vaikka leikin, usein ajatellaan olevan kasvattavaa ja opettavaa, etenkin lapsille, tulee leikkiä ajatella myös vain pelkkänä leikinä. Leikillä itsellään on näin myös oma arvonsa, joka on riippumaton leikin tarkoitusperistä. (Vehkalahti & Urho 2013, 9.) Leikeissä oppiminen tapahtuu usein kuin huomaamatta, yrityksen ja erehdyksen kautta, mielikuvitusta hyödyntämällä eri pituisten leikkijaksojen aikana (Piers & Landau 1982, 14).

Ohjatussa leikissä tietyn aikuisen rooli on ohjata leikin kulkua, kuitenkin ilman määräilyä. Ohjattu leikki voi pyrkiä kehittämään aktiivisesti jotakin tiettyä tavoitetta, esimerkiksi ongelman ratkaisua tai sosiaalisia taitoja. On kuitenkin muistettava, ettei ohjattu leikki aina ole ainut tapa kehittää näitä taitoja. Vapaassa leikkisäkin usein kehittyvät monet osa-alueet, kuten juuri sosiaaliset taidot tai luova ajattelu. Tämän vuoksi myös vapaalle leikille ja ikään kuin vapaalle olemiselle leikin muodossa on hyvä antaa aikaa ja tilaa, ilman että kukaan pyrkii hallitsemaan leikkiä. (Vehkalahti & Urho 2013, 8–9.) Antamalla aikaa leikille ikään kuin sallitaan leikkiminen (Hintikka 2004b, 81).

Leikkiin ei aina tarvita mitään materiaaleja ja leikki voi toimia täysin ilman mitään välineitäkin. Leikin ja leikkimielisyyden avulla niin lapset kuin aikuiset voivat löytää uusia oivalluksia ja ideoita. Leikkiessään ihminen löytää keinon rentoutua, iloita ja nauraa ja usein leikissä ollaan hyvin huvittuneita, vaikka esimerkiksi rooli-leikissä olisikin sillä hetkellä vakava tilanne menossa ja huvittuneisuus ei suoraan leikkijän kasvoilta sillä hetkellä näkyisikään. (Vaakkuri 1999, 21.)

Ihmisen rentoutuessa leikissä selkiytyvät hänen ajatuksensa ja ihminen löytää helposti uusia suuntia tai ideoita. Tämä voi leikeissä näyttäytyä, vaikka erilaisten

ratkaisujen keksimisenä. Uusien ratkaisujen avulla voidaan leikkiä ja leikin oivalluksia viedä vielä eteenpäin taas uudenvuosiin ja toimiviin ratkaisuihin. Rentoutumisen lisäksi on hyvä huomioida leikin mukana tulevaa huumoria ja vitsejä, sillä myös nämä vievät usein leikkiä tai ratkaisuja eteenpäin. (Vaakkuri 1999, 21.)

2.2 Luovuus ja leikki

Luovuus ja leikki ovat hyvin pitkälti yhteydessä toisiinsa. Luovuus on asia, mitä voi kehittää ja kasvattaa kaikissa lapsissa ja aikuisissa ja luovuutta tarvitaan, jotta kykenee leikkimään. Leikeissä luovuus näkyy kokeiluna ja vapaana asioiden keksimisenä eli samalla myös mielikuvituksen käyttönä. (Vehkalahti & Urho 2013, 21.) Näin ollen luovuutta kuin leikkiäkään ei voida rajata kovinkaan tarkkaan (Vaakkuri 1999, 7). Leikeissä luovuus usein tarttuu ihmisestä toiseen eikä luovuuden kasvattamiseen tarvita mitään erikoisia konsteja. Yhden aloittaessa leikin on usein seuraava jo luovuudessaan valmis jatkamaan leikkiä eteenpäin. Yksinkertaisetkin pelit ja leikit kehittävät luovuutta ja näin ajattelutaitoa. (Vehkalahti & Urho 2013, 22.)

Aikuisen on hyvin mahdollista löytää lapsen maailma ja siellä elävä leikki ja luovuus. Tähän kuitenkin vaaditaan usein pysähtymistä kuulostelemaan, mitä lapsi tekee, eli kuuntelemalla ja katselemalla leikkivää lasta voi aikuinenkin löytää tavallisia toimia ja olla lapsenomaisesti, jolloin usein aikuisen luovuus yhteisissä leikeissä saadaan vahvemmin näkyviin. Oikeanlaisen lähestymisen oppiminen vaatii hienovaraisuutta ja aitoutta, sillä lapsi vaistoa herkästi, milloin aikuinen on aidosti kiinnostunut liittymään tilanteeseen. (Hintikka 2009, 140–140.)

Leikkien ihminen pystyy hyödyntämään leikkimistä aktiivisesti oman luovuutensa vahvistamiseen, mutta leikin ja luovuuden suhde toimii myös toisinpäin. Kun päästämme irti erilaisista kiinnikkeistä, kuten ajatuksesta, että leikki kuuluu vain lapsille, saamme mahdollisuuden vapautteen ja luovuuteen ja pystymme leikkimään omana itsenämme. (Vaakkuri 1999, 6.) Hyvänä esimerkkinä luovuuden lisäämisestä leikeissä toimii kielen käyttö ja sen rajattomat mahdollisuudet. Kieltä voi leikeissä käyttää puhuttuna tai kirjoitettuna, mutta siihen sisältyvät myös erilai-

set äännähdykset, vihellykset, tuhaudukset tai kasvojen liikkeet. Näin kielen tuottamisen avulla saa iloa itsellensä ja voi löytää kielen tuoton merkityksen älylliselle ja luovalle ajattelulle. Samanlaista iloa ja mielihyvää voi löytää myös esimerkiksi musiikin avulla, kuuntelemalla tai itse sitä tuottamalla. (Vaakkuri 1999, 25.)

2.3 Leikin kehittyminen

Leikin kehittämiselle ei ole olemassa yhtä ja ainoaa teoriaa. Leikki määritellään usein toiminnaksi, joka toteutuu kuvitteellisessa tilanteessa. Leikki on lapselle normaali tapa toimia. Leikin kautta lapsi pystyy käsittelemään ja ilmaisemaan omia tunteitaan, ajatuksia sekä tuomaan itseään esille. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä kehittyvät myös leikit. Leikkiessään lapsi oppii paljon asioita ja taitoja, joilla on vaikutus sosiaalisten taitojen kehittämiselle. Leikin kautta lapsi oppii vuorovaikutustaitoja, solmimaan ja ylläpitämään ystävyys-suhteita, tekemään kompromisseja, käsittelemään pettymyksiä sekä arvostamaan itseään. Leikki ja luovuus ovat lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisiä asioita. Lapsi heittäytyy leikkiin kokonaisvaltaisesti käyttäen kehoa, tunteita, aisteja, muistoja, toiveita jne. (Kahri 2003, 40–41.)

Alle 3-vuotiaan leikki

Pienten vauvojen on mahdotonta päästä kuvitteelliseen toimintaan, mutta heidän leikkinsä saavat mahdollisuuden kehittyä ja toteutua yhdessä varttuneemman henkilön kanssa. Vauvoille tärkeintä on lähellä olevan henkilön huomio. Voidaan sanoa, että tässä vaiheessa aikuinen leikkii ja lapsi on mukana leikissä, sillä hänellä leikitään. Lasta kutitellaan, pidetään sylissä ja keinutellaan. Leikeillä, kontakteilla ja toistoilla rakennetaan ja vahvistetaan vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välille. Leikki kehittyy lapsen kehityksen mukana. Lapsen alkaessa ryömiä syntyy leikissä uusi vaihe. Tartuntaote on tässä vaiheessa vahvistunut ja lapsi tarttuu leluihin sekä erilaisiin esineisiin tutkien niitä. Leikkiessä pieni lapsi vie vieraan esineen usein suuhun. Suusta muodostuu lapselle tärkein tiedon analysoimisen väline eikä se ole pelkästään yritys esineen syömiseen. (Parkkinen & Keskinen 2005, 27–28.)

Lapsen lähtiessä liikkeelle vaihtuvat roolit lapsen ja aikuisen välillä. Aikuisesta tulee nyt seuraaja, joka huolehtii lapsen turvallisuudesta. Lapsi alkaa seurata entistä enemmän toisten tekemistä ja jäljentämään niitä leikeissä. Lapsi juo leikisti kupista tai sekoittaa puuroa kattilassa. Myös kiinnostus toisiin lapsiin ja tuttavuuden tekeminen leikkikaverin kanssa lisääntyy. Kun lapsi seuraa toisen tekemistä ja tekee itse samoja asioita, kutsutaan sitä rinnakkaisleikiksi. Lapsen valinnat ja omaehtoisuus näkyvät leikeissä enemmän, mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa. Kahteen ikävuoteen asti lapsi tarvitsee taitavampaa leikkikaveria päästäkseen yhteiseen leikkiin. Kolme vuotiaasta alkaen lapsi kasvaa itsenäisemmäksi ja viihtyy jo pidempiä aikoja leikkien parissa. (Parkkinen & Keskinen 2005, 28.)

3–6-vuotiaan leikki

Alle kouluikäisillä leikit kehittyvät rooli- ja sääntöleikkeihin. Roolileikissä lapsi muodostaa itselleen roolin jäljittelemällä jotakin toista henkilöä. Leikki kehittyy pitkäkestoisemmaksi ja mielikuvitus lisääntyy. Mukaan tulevat erilaiset pelit, kuten noppapelit, muistipelit ja liikuntaleikit. Leikki kehittyy esikoulu vaiheessa painottumaan enemmän oppimistarkoitukseen. Kun leikkiä käytetään opetuksen välineenä, puhutaan didaktisesta leikistä. Niitä ovat kehonhahmotus- ja liikuntaleikit. Alle kouluikäisellä leikki johtaa lapsen kehitystä eteenpäin. Leikki antaa aikuiselle hyvän mahdollisuuden seurata ja havainnoida lapsen kehitystä. (Järvinen ym. 2009, 68–69.)

Kouluiän lähestyessä moni lapsi alkaa harrastaa ja leikin määrä vähenee lapsen elämässä. Harrastusten korvattessa leikin olisikin tärkeää, että ne sisältäisivät leikkiä ja ilmapiiri niissä pysyisi osittain myös leikkimielisenä. Perinteiset leikit kuten kirkonrotta, tervapata ja kymmenen tikkua laudalla ovat osalle tämän päivän lapsista vieraita. Perinteisten leikkien rinnalle on noussut, virtualisoitumisen johdosta, erilaiset tietokone- ja nettipelit. (Jokela & Pruuki 2010, 165–166, 169.)

2.4 Lapsen oikeudet

Lapsen oikeuksien perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Kyseessä on ihmisoikeussopimus, joka määrittää

lapselle kuuluvat ihmisoikeudet, jotta lapset saisivat kasvaa terveenä, käydä kouluja ja elää joutumatta pelkäämään väkivaltaa tai riistoa. Valtioilla on ensisijainen vastuu toteuttaa näitä YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa määritettyjä periaatteita ja Suomi on valtiona sitoutunut tähän ihmisoikeussopimukseen. Lapsen oikeuksien sopimus asettaa valtioille velvollisuuden tiedottaa kaikkia kansalaisia lasten oikeuksista, koskien niin lapsille kuin aikuisillekin tiedottamista. Erityisen lapsen oikeuksien sopimuksesta tekee myös sen asettamat velvollisuudet Unicefille ja YK:n muille elimille edistää sekä säännöllisesti arvioida sopimuksen toteutumista. Lapsen oikeuksien sopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989 ja Suomessa sopimus on astunut voimaan vuonna 1991. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa on neljä pääperiaatetta, jotka määrittelevät lapsen oikeuksia. Sopimuksen toisessa artiklassa määritellään lapsen oikeudesta saada tasa-arvoista kohtelua ilman minkäänlaista syrjintää. Toisen artiklan perusteella syrjintää ei saa tapahtua muun muassa vanhempien ihonvärin, vakaumuksen, rodun, varallisuuden tai vammaisuuden perusteella. Toinen artikla myös painottaa sopimuksessa mukana olevien valtioiden olevan määrättyjä toimimaan kaikin tarpeellisin keinoin, jotta lasta suojeltaisiin kaikelta syrjinnältä, jotka perustuvat hänen vanhempiensa tai laillisten huoltajiensa mielipiteisiin, vakaumuksiin, asemaan tai toimintaan. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Toisena pääperiaatteena YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa toimii kolmannessa artiklassa määritelty lapsen edun huomioiminen. Artiklassa määritellään, miten sopimusvaltiot ovat sitoutuneita takaamaan lapselle juuri hänen tarvitsemansa huolenpidon ja suojelun. Myös julkiset ja yksityiset eri palvelutoimet kuten sosiaalihuolto, tuomioistuin ja hallintoviranomaiset ovat velvoitettuja toimimaan siten, että ensisijaisesti huomioidaan lapsen etu. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

YK:n sopimuksessa oleva kolmas pääperiaate on kerrottu kuudennessa artiklassa joka määrittää lapsen synnynnäistä oikeutta elämään ja sopimusvaltioiden

velvollisuutta taata lapselle henkiinjäämisen sekä kehittymisen edellytykset. Neljäntenä pääperiaatteena toimii 12. artiklassa määritelty lapsen oikeus muodostaa ja ilmaista oma näkemyksensä kaikissa lasta itseään koskevissa asioissa. Tämän toteutumisen edellyttämiseksi 12. artikla määrittää myös erityistä mahdollisuutta tulla kuulluksi hallinnollisissa ja oikeudellisissa toimissa, kuitenkin siten, että samalla toimitaan noudattaen kansallisen lainsäädännön menettelytapoja. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

2.5 Terhokerhot osana Koko Suomi leikkii -hanketta

Koko Suomi leikkii -hanke on Suomen kulttuurirahaston käynnistämä ja rahoittama kolmevuotinen hanke, joka on käynnistetty vuonna 2014. Hankkeen tavoitteena on innostaa kaikenikäisiä suomalaisia leikkimään sekä levittää leikin ideologiaa kaiken ikäisille. Toteutuksesta vastaavia tahoja ovat olleet yhteistyössä toimineet Mannerheimin Lastensuojeluliitto sekä Suomen Punainen Risti. (Koko Suomi leikkii -hankesuunnitelma 2014, 3.)

Hankkeen alla työskenteli 2014-2016 vuosina kymmenen leikkilähettiä ympäri Suomea, jotka ovat toimineet MLL:n ja SPR:n paikallisosastojen ja yhdistyksien kanssa yhteistyössä auttamassa käynnistämään Terhokerhoja joka puolelle Suomea. Terhokerhot ovat sukupolvien kohtaamiseen tarkoitettuja maksuttomia ja avoimia kohtaamispaikkoja. Kerhoon ei tarvitse etukäteisilmoittautua eikä kerhossa peritä mitään maksuja. Kerhoissa myös toiminta on vapaamuotoista, niissä pelataan, leikitään, askarrellaan, luetaan, lauletaan tai vaan ollaan samassa tilassa yhdessä. Kerhoissa voidaan ideoida yhdessä osallistujien kanssa tekemistä seuraaville kerhokerroille. Kerhojen rakenne muodostuu alkutoiminnasta, joka on usein yhteisesti sovittu sama alkupiiri, jonka jälkeen on varsinainen toiminta. Toiminta liittyy usein johonkin sovittuun teemaan, esimerkiksi äitienpäivään tai pääsiäiseen. Lopuksi kerhoissa on yhteinen lopetus eli loppupiiri, jossa on jokin yhteinen leikki.

Terhokerhojen ohjaajana toimivat vapaaehtoiset, joita ohjastamassa on oman alueen leikkilähetti, jolta tarvittaessa saa apua kerhotoiminnan missä vain vaiheessa. Ohjaajaksi Terhokerholle on sopiva kuka tahansa luotettava aikuinen,

jolla on aikaa ja halua toimia yhteistyössä eri-ikäisten ihmisten kanssa sekä kiinnostusta ja intohimoa leikkiin. Kerhonohjaaja koulutuksia järjestettiin kevään 2016 aikana muutamia eri puolella Suomea, jotta saataisiin kiinnostusta sekä tietoa mahdollisuudesta perustaa ja ohjata Terhokerhoa jokaisen omalla paikkakunnalla.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on kansalaisjärjestö, joka on perustettu edistämään lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointia. MLL:llä on 555 paikallisyhdistystä, joiden toimintaan saavat kaikenikäiset osallistua Suomessa. MLL on aktiivinen yhteistyökontakti muihin järjestöihin ja organisaatioihin, jopa eduskuntaan ja ministeriöön asti, puhuttaessa lapsien oikeuksista ja arvioidessa päätösten vaikutuksia lapsiperheisiin. Osana MLL:n toimintaa on muun muassa perhekahvilat, joita on perustettu tutustumispaikoiksi pienten lasten vanhemmille, sekä tilapäisen lastenhoitoavun järjestäminen. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia 2016.)

Koko Suomi leikkii -hanke puoltaa vahvasti Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintatapaa olla tukemassa ja vahvistamassa lasten ja lapsiperheiden asemaa. MLL:n toiminta on aina lapsilähtöistä ja kaikessa toiminnassa noudatetaan lapsen oikeuksien sopimusta. Hankkeen tavoitteena on ollut leikin merkityksen vahvistaminen ja sukupolvien sillan rakentaminen. MLL lähti hankkeen kautta yhdessä Suomen Punaisen Ristin kanssa nostamaan leikkiä, leikin merkitystä ja tärkeyttä esille medioissa, erilaisissa tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Hankkeen alussa jouduttiin usein vastaamaan kysymykseen, miksi näin suurella panostuksella lähdetään leikkimään. Moni pitää leikkiä itsestään selvyytenä, mutta näin ei kuitenkaan ole. (Koko Suomi leikkii -hankesuunnitelma 2014, 3–5.)

Tutkitusti lasten leikki-ikä on pienentynyt ja MLL:ssä tiedetään hyvin, että on lapsia, jotka eivät leiki lainkaan. MLL:n tehtävä hankkeessa on vahvistaa käytännössä sitä, että lapset tarvitsevat turvallisen aikuisen läsnäoloa, kiireetöntä tekemistä ja aikaa tulla kuulluksi. Leikki rikastuttaa sekä aikuisten, että lasten elämää. Se antaa monelle vapaaehtoistyötä tekeville ja eläkeläisille mielekästä tekemistä ja lisää sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Leikki on muuttunut maailman myötä

ja hankkeen yhdeksi tavoitteeksi muodostui leikkiperinteen jatkaminen. Perinneleikit, kuten kuurupiilo, tervapata ja kirkonrotta otettiin yhdeksi teemaksi jokaiseen Terhokerhoon. (Koko Suomi leikkii -hankesuunnitelma 2014, 3–5.)

Suomen Punainen Risti on kansalaisjärjestö, joka auttaa kotimaassa sekä ulkomailla. Suomen Punaisen Ristin toimesta järjestetään muun muassa ensiapukoulutuksia, keräyksiä, lahjoituksia, ystävätoimintaa, nuorten toimintaa ja monikulttuurista toimintaa. Suomen Punaisella Ristillä on yhteensä yli 500 osastoa, joissa toimii vapaaehtoisia erilaisissa tehtävissä. (Mikä on Suomen punainen risti 2017.) Suomen Punaisen Ristin keskeisimpiä vapaaehtoistoiminnan muotoja ovat ystävätoiminta, varamummotoiminta ja seniorikerhotoiminta. Näitä olemassa olevia toimintamuotoja kytkettiin mukaan Koko Suomi leikkii -hankkeeseen. Molemmat yhteistyötahot pyrkivät synnyttämään uusia vapaaehtoistyönmuotoja ja saamaan lisää osallistujia heidän toimintaan sekä mahdollisia uusia vapaaehtoistyöntekijöitä. (Koko Suomi leikkii -hankesuunnitelma 2014, 5.)

3 VUOROVAIKUTUSTA LEIKEISSÄ JA SUKUPOLVIEN VÄLILLÄ

Vuorovaikutus on kahden tai useamman ihmisen välistä molemminpuolista viestintää. Se voidaan jakaa kahteen osaan: verbaaliseen viestintään eli puhuttuun kieleen ja nonverbaaliseen viestintään. (OK-Opintokeskus 2017.) Nonverbaaliseen viestintään kuuluu kaikki muu kuin puhuttu kieli kuten ilmeet, eleet, äänensävy ja katsekontakti. (Laine ym. 2010, 231.) Vuorovaikutustilanteissa opitaan itsestä, mutta myös toisilta. Toisilta ihmisiltä oppiessa voi päästä laajentamaan omaa tietouttaan ja näkemystään toisten tiedon, mielipiteiden ja kokemusten kautta. (Mäkisalo-Ropponen 2011, 99–101.)

3.1 Leikki ja vuorovaikutus yhdessä

Leikeissä vuorovaikutuksen avulla luodaan juuri sille yhteisölle, jossa leikitään, omat arvot, normit ja säännöt. Arvot, normit ja säännöt kuitenkin muodostuvat leikin yhteisössä usein leikin kulun mukana, ilman varsinaista keskustelua niistä. (Ikonen 2006, 153.) Leikkiessä voi ikään kuin upota omaan maailmaansa ja olla

tietämätön ympärillä tapahtuvista asioista. Leikin kuplaan voi päästä lapsen lisäksi myös aikuinen. Heittäytymällä osaksi leikin maailmaa, yhdeksi leikkijäksi, pystymme luomaan molemminpuolista vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välille. (Hintikka 2004a, 9–10.)

Leikeissä tärkeää on kontaktin ottaminen muihin ja näin ollen myös vuorovaikutustaidot korostuvat. Leikit tarjoavat vuorovaikutusympäristön, jossa on mahdollista solmia sosiaalisia suhteita ja rakentaa yhteistä toimintaa. Leikkijöiden osallisuus yhteisöön myös korostuu, ja erilaisista tilanteista muodostuu osa kommunikoinnin välineitä. (Ikonen 2006, 160.)

Vuorovaikutustapahtuma alkaa aina jonkun aloitteesta, lapsen tai aikuisen. Aloite voi olla puhuttua tai vain luotu katse toiseen, jolla pyritään saamaan huomio. Näin ollen aloitteen jälkeen lapsi tai aikuinen luonnollisesti vastaa aloitteeseen jollakin keinoin, esimerkiksi puhuen tai saapuen aloitteen tekijän luokse. Tästä voi vuorovaikutus sykli jatkua vastavuoroisesti siihen asti, kun tarvetta tai halua molemmilla on. Osana vuorovaikutustapahtumia on myös tunnetaso eli miten vuorovaikutuksessa olevat henkilöt kokevat vuorovaikutuksen sekä miten vuorovaikutuksessa oleva henkilö kokee vastakkaisen henkilön emotionaalisen tilan. Emotionaalinen tila vuorovaikutuksessa kuvaa myös yhteisesti jaettua tunnetilaa eli miltä yhteinen tekeminen tai toiminta kummastakin tuntuu. Tästä yhteisestä tunnetilasta syntyy yleinen tunnelma, jonka kaikki tilanteessa olijat voivat usein helposti aistia. (Tamminen 2004, 47–50.)

Vuorovaikutuksellisestikin ihminen on toiminnallinen eli myös kaikki ei-kielelliset asiat vuorovaikutuksen yhteydessä ovat osa kommunikaatiota. Ilmeet, eleet, katseet, äänenpainot ja -sävyt ovat jopa suurempi osa vuorovaikutusta kuin sanat. Usein myös nämä ei-kielelliset asiat vaikuttavat siihen, pidämmekö henkilöiden puhetta uskottavana tai haluammeko jatkaa vuorovaikutusta kyseisen henkilön kanssa. (Tamminen 2004, 52.)

3.2 Sukupolvien välinen vuorovaikutus

Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoitteena on luoda sukupolvien kohtaamispaikka jokaiseen Suomen kuntaan vuoden 2016 mennessä. Lapset yhdessä eri-ikäisten aikuisten ja vanhusten kanssa harrastavat erilaista toimintaa, esimerkiksi leikkejä, pelejä tai yhdessä olemista. (Koko Suomi leikkii -hankesuunnitelma 2014.) Kun lapset ja eri sukupolvien edustajat kohtaavat, vaikuttaa syntyvään vuorovaikutukseen myös yksilöiden persoonallisuus sekä jo koetut kokemukset eri sukupolvien kohtaamisesta. Lapset, jotka ovat olleet jo aikaisemmin aktiivisesti vuorovaikutuksessa ikäihmisten kanssa, omaavat jo etukäteen parempia valmiuksia näihin vuorovaikutustilanteisiin. Esimerkkinä tästä ovat lapset, joilla on läheiset välit omiin isovanhempiin ja he ovat jo tottuneita toimimaan ikäihmisten kanssa. (Ukkonen-Mikkola 2011, 123.)

Myös ikäihmisille persoona ja etenkin aikaisemmat kokemukset vaikuttavat lasten kanssa tapahtuviin vuorovaikutussuhteisiin. Jos ikäihminen on ollut paljon tekemisissä lasten kanssa aikaisemmin, on hänen toimintansa ja vuorovaikutuksensa usein helppoa ja vaivatonta sekä ikäihminen kokee pystyvänsä helposti lähestyä lasta ja tulevansa toimeen. Jos taas ikäihmisellä itsellään ei ole paljon kokemuksia lasten kanssa olemisesta, voi tilanne olla vieras ja sitä kautta luoda ikäihmiselle itsellensä jännitystä ja tunteen siitä, että hän ei osaa olla lasten kanssa. (Ukkonen-Mikkola 2011, 123.)

Sukupolvien kohtaamisessa perinteisesti ikäihmiset ja lapset sekä nuoret on ohjattu tilojen sekä toimintojen puolesta erilleen. Lapset ovat päiväkodeissa ja vanhuksset esimerkiksi palvelutaloissa, jotka on rakennettu erilleen toisistaan eikä kohtaamismahdollisuutta arjessa ole. (Suomi 2003, 180.) Sukupolvien väliseen yhteistyöhön ja kohtaamiseen suunnitellut Terhokerhot ovat toimintaa, jolla voi luoda avoimia kohtaamispaikkoja sukupolville. Myös Terhokerhojen toiminnassa on huomioitu sukupolvien kohtaaminen tuomalla sisältöä eri-ikäisille ja mahdollistamalla erilaisia yhteistyötapoja. Sukupolvien välisellä yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella on aktiivinen voima ehkäistä yksilöllistymistä (Suomi 2003, 181).

Sukupolvien välinen vuorovaikutus vaikuttaa yksittäisten ihmisten, yhteisöjen ja kulttuurien elinvoimaisuuteen. Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen voidaan nähdä olevan erittäin tarpeellista, etenkin kulttuurin syntymisen ja jatkumisen kannalta. Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen avulla eri ikäisten kommunikatio tuo ymmärrystä ja tietoa esimerkiksi siitä, mistä tulemme tai keitä olemme. Nykypäivänä ihmisten keskimääräinen elinikä on pidentynyt ja tämän seurauksena myös ikäihmisten määrä on kasvanut. Tätä voitaisiin hyödyntää mahdollistamalla enemmän eri ikäpolvien välistä kanssakäymistä. (Suomi 2013, 14–15.)

Jo entisaikoina ikäihmiset eli lähinnä silloin isovanhemmat olivat merkityksellisessä osassa lastenlastensa arjessa selviämisessä ja entisaikoina oli myös merkityksellistä, miten isovanhemmilla oli aikaa lapsenlapsilleen ja halua ohjata heitä niin käsitöissä, ruuanlaitossa, laulamissa kuin hengellisessä kasvatuksessa. Kuitenkin nykypäivänä yksilöityminen ja kaupunkeihin keskittynyt muuttosuunta ovat joissakin tapauksissa vähentäneet isovanhempien ja heidän lastenlastensa kontaktien määrää ja laatua. (Fågel 2010, 52–54.) Nykypäivänä on paljon terveitä, toimintakykyisiä eläkeläisiä, jotka olisi parasta pyrkiä näkemään voimavarana yhteiskunnalle heidän kokemusten, tietojen ja taitojen takia, joita he voivat yhteisöille ja yksilöille opettaa ja jakaa (Suomi 2013, 14–15).

Elämänsä ääripäissä olevat yksilöt eivät kuitenkaan aina kohtaa, vaikka heitä yhdistävät monet asiat, jotka liittyvät esimerkiksi sosiaalisiin rakenteisiin. Moni on nykypäivänä vahvasti yksilö ja arvostaa valinnan vapautta, mutta samalla meillä on kuitenkin halu kuulua yhteisöihin ja vaalia yhteisöllisyyttä. Sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa usein yksilöiden omat näköalat avartuvat ja vuorovaikutus tuo merkityksellisyyden kokemuksia. Etenkin ikäihmisille vuorovaikutustilanteet lasten kanssa tuovat kokemuksen elämän jatkuvuudesta sekä yhteisestä tarpeesta vaalia elämää. Yleensä jo yhdessä oleminen, pelkästään sanattomankin vuorovaikutuksen keinoin, on hyvin palkitsevaa jokaiselle osapuolelle. (Suomi 2013, 16.)

3.3 Vuorovaikutus yhteisöllisyyden rakentajana

Terhokerhojen taustalla on idea luoda kullekin kerholle oma yhteisönsä, jossa sukupolvet pääsisivät kohtaamaan ja leikkimään yhdessä. Terhokerhoissa yhteisö muodostuu eri-ikäisistä kerholaisista, jotka jokainen omaa persoonansa hyödyntäen osallistuvat Terhokerhoihin. Kuitenkin kyseessä on vapaaehtoinen ja avoin kerhotoiminta, joten myös uudet osallistujat otetaan Terhokerhoihin ilolla vastaan. Terhokerhojen vapaaehtoiset vetäjät ovat yksi kerhoja kannattelevia voimavaroja, sillä ilman vapaaehtoisia kerhojen toimintaa ei olisi ja Terhokerhojen yhteisöjä ei pääsisi syntymään. (Koko Suomi leikkii -hankesuunnitelma 2014.)

Yhteisön toiminta tapahtuu ihmisten toimiessa ihmisten kanssa. Aidon yhteisön syntymiseen tarvitaan toimivia sosiaalisia suhteita ja sitoutumista yhteisön toimintaan. Osana yhteisöä on myös jäsenien kokemus siitä, että toiminta on merkityksellistä. (Kurki 2000, 129–130.) Aidolla läsnäololla on suuri merkitys yhteisöllisyyden rakentumisessa. Läsnäolo näkyy osallistumisena tilanteeseen, jolloin myös ihmisen mieli on hetkessä mukana. Osallistuminen voi olla vuorovaikutuksellista tai toiminnallista osallistumista. (Haarakangas 2011, 149–150.)

Yhteisöissä toimiessa saa kokemuksia kuuluvuudesta johonkin ryhmään, jolloin oppii taitoja, miten yhteisön jäsenyys voidaan saavuttaa, mitä yhteisö voi merkitä sekä millaisia vaatimuksia tai haasteita yhteisöön kuulumiseen voi sisältyä. Jo lapsena johonkin yhteisöön kuuluessa tulee harjoitelleeksi usein sosiaalisen elämän kannalta tärkeitä taitoja kuten jakamista, toisten kohtelemista, vuorovaikutustaitoja ja itsensä ilmaisua. Lasten ja aikuisten kuuluessa samaan yhteisöön vuorovaikutustilanteet monimuotoistuvat ja mahdollisuus kohdata erilaisia vuorovaikutustilanteita lisääntyy. Vuorovaikutustilanteiden lisääntyessä myös jokaisen yhteisön jäsenen aktiivinen osallisuus usein vahvistuu, ja näin tämän osallisuuden kautta yksilö pyrkii rakentamaan yhteisöä yhdessä muiden kanssa. (Ikonen 2006, 149.)

Yhteisöjen jäsenyyden tärkeys näkyy ryhmittymistä, miten halutaan kahdenkeskisten ryhmittymien sijasta muodostaa myös laajempia ryhmittymiä eli yhteisöjä.

Yhteisöllisyys näkyy vahvana yhteytenä, toisista välittämisenä ja toisten auttamisena sekä keskinäisen kiintymyksen ja hyväksymisen osoittamisena. Yhteisöllisyys näkyykin helposti keskusteluina, ajatusten vaihtamisena ja jakamisena, jolloin samalla tuetaan myös ryhmän kiintymistä ja lujittumista. Yhteinen toiminta vahvistaa jo olemassa olevaa yhteisöä, jolloin myös yhteisön sisäiset roolit ja sosiaaliset suhteet lujittuvat sekä selkeytyvät. Yhteisön luodessa vuorovaikutuksessa omia toimintatapojaan ja normejaan vahvistavat he jokaisen yhteisön jäsenen kuuluvuutta ryhmään. (Ikonen 2006, 157.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön aihe on alun perin MLL:n tilaus laajalla skaalalla aiheesta Terhokerhot, josta aihe yhdessä MLL:n ja silloisen Kymen piirin leikkilähetin kanssa tarkentui leikin merkitykseen. Kiinnostus opinnäytetyön aiheeseen eli Terhokerhoihin lähti osallistumisesta MLL:n järjestämään kerhonojaja koulutukseen Kouvolassa. Ohjaajakoulutus synnytti kiinnostusta Terhokerhoihin, ja lähdimme nopeasti myös tutustumaan varsinaiseen kerhotoimintaan. Kerhojen idea tuoda leikin iloa ja ideologiaa kaiken ikäisille oli erittäin mielenkiintoinen ajatus, ja kiinnostus juuri tähän leikin merkitykseen Terhokerhossa syntyi keskustellessa koulutuksen jälkeen leikkilähetin kanssa.

Kontaktiverkostona opinnäytetyön tekemisessä on ollut Mannerheimin Lastensuojeluliitto sekä Suomen Punainen Risti, jotka yhdessä ovat toteuttaneet Koko Suomi leikkii -hanketta vuosina 2014–2016. Ja juuri tämän Koko Suomi leikkii -hankkeen pohjalta alettiin alun perin perustaa Terhokerhoja.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää leikin merkitystä Terhokerhoissa eri-ikäisille. Tutkimme leikin merkitystä sosiaalisesta näkökulmasta, miten Terhokerhoissa leikki vaikuttaa vuorovaikutukseen sukupolvien välillä sekä koko osallistujia ryhmän vuorovaikutukseen sekä millaista vuorovaikutusta leikeissä syntyy. Tutkimuksen merkitys työelämäkumppanille oli tärkeä sen siksi, että leikin merkityksestä Terhokerholaisille saadaan tutkimustietoa. Terhokerho toimintaa on ollut

käynnissä eri paikkakunnilla eri mittakaavoissa vuosina 2014–2016, joten halusimme selvittää, miten leikin merkitys heijastuu eri-ikäisiin kerholaisiin, etenkin sosiaalisesta näkökulmasta.

Tutkimuksessa käytämme laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita, kun määrällinen tutkimus perustuu yleensä enemmän lukuihin. Laadullinen tutkimus soveltuu erilaisien ihmisten välisten suhteiden ja sosiaalisten merkitysten tutkimiseen ja näin ollen laadullinen tutkimus toimi tässä asiayhteydessä parhaiten. Laadullisella tutkimuksella pystytään tutkimaan ajatuksia, toimintaa, yhteiskunnallisia rakenteita ja tavoitteita. Nämä asiat ovat ihmisistä lähtöisiä, jolloin tutkimuksesta saadaan ilmenettyjä merkityksellisiä kokonaisuuksia. Kuitenkaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei voida pitää ainoastaan suoran totuuden löytämistä, vaan tulokset perustuvat tutkimuksen aikana tehtyihin tulkintoihin ja asioihin, joita ei voida välttämättä välittömästi havainnoida. Laadulliseen tutkimukseen sopivia metodeja ovat esimerkiksi haastattelut ja suorat havainnot, joista ilmenevät tutkittavien näkökulmat ja kokemukset. (Vilka 2005, 97–98, 126.)

Tutkimuksen merkitys työelämäkumppanille oli myös merkityksellinen, kun Koko Suomi leikkii -hanke loppui 2016 eikä Terhokerhojen jatkosta ollut tietoa. On tärkeää, että kerhoista ja niiden merkityksestä on varsinaista tutkimustulosta, jotta jatkoon voitaisiin mahdollisesti saada lisää rahoitusta tai vaihtoehtoisesti saada vapaaehtoisten jo ohjaamat kerhot jatkamaan toimintaa, kun tietoa kerhon tuomista hyödyistä on tutkittu.

Juuri ennen hankkeen päättymistä leikkiläheteille yritettiin hakea lisärahoitusta, kuitenkin rahoitusta leikkiläheteille ei saatu. Tiedossamme on, että ainakin Kymen piirin leikkilähettinä toiminut henkilö on sijoitettuna MLL:n uuteen nuorten projektiin. Terhokerhoja jäi projektin päätyttyä elämään noin 200 ja ne toimivat täysin vapaaehtoisten voimin (Leikkipäivä 2017).

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksiä on neljä, joista ensimmäinen on työn päätutkimuskysymys ja kolme muuta alakysymyksiä, johon tutkimuksessa etsitään vastausta.

Tutkimuskysymykset:

1. Mikä on leikin merkitys Terhokerhoissa eri-ikäisille?
2. Millaista vuorovaikutusta leikeissä syntyy?
3. Miten leikkiminen vaikuttaa vuorovaikutukseen?
4. Miten leikki vaikuttaa sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen?

4.3 Aineistonkeruu ja analysointi

Saavuttaaksemme työn tavoitteen ja vastataksemme tutkimuskysymyksiin keräsimme teoreettisen viitekehyksen aiheen pohjalle leikistä ja sen merkityksestä sekä vuorovaikutuksesta. Tutkimuksessa aineistonkeruu tehtiin Kuusankosken Terhokerhossa havainnoimalla toimintaa ja eri-ikäisiä leikkijöitä kevään ja kesän 2016 aikana. Havainnointia suoritettiin keväällä 2016 kuusi kertaa Kuusankosken Sirius-talolla toimineessa Terhokerhossa ja viisi kertaa kesällä 2016 Kettumäen museoalueella toimineessa Terhokerhossa. Kerhot toteutuivat maaliskuun ja elokuun 2016 välillä, joka toinen maanantai klo 14–15.30.

Havainnoimme kerhojen ympäristöä ja siellä tapahtuvaa vuorovaikutusta teke-mällä suoria havaintoja eli mitä näimme, kuulimme ja mitä osallistujat tekivät, sanoivat tai reagoivat sekä millainen tunnelma leikeissä oli. Tilaajalta saatujen ohjeiden mukaan havainnoimme myös aikuisten roolia leikeissä, heittäytyivätkö aikuiset lapsen tasolle, leikittiinkö lasten ehdoilla, kuka johti leikkiä ja miten lapset kokivat aikuisen mukana olon leikeissä. Käytimme havainnoinnissa havainnointi-kaavaketta. Kiinnitimme myös tilaajan toiveen mukaisesti huomiota lasten oikeuksien toteutumiseen lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. (Liite 1.)

Havainnoinnista käytetään myös sanaa observointi, jolloin tutkija toimii aktiivisena havaintojen tekijänä. Tutkimuksessa havainnointi on myös muutakin kuin pelkkää katsomista, havainnoinnilla tarkoitetaan myös kuuntelemista. Havainnoista puhutaan, kun tarkoitetaan tutkimukseen kerättyjä merkkejä, jotka voivat olla sanoja, toimintaa, ajatuksia, ominaisuuksia tai tekoja ja niiden merkityksiä. Havainnoissa on tärkeää, että tutkija on läsnä havainnoitavassa tilanteessa, jolloin tutkija ikään kuin saa havainnosta kiinni ja näin ollen myös ymmärtää havaintonsa ja sen merkityksen. (Vilka 2006, 8–9.)

Osallistuvassa havainnoinnissa on usein valittuna taustalla joku teoreettinen näkökulma, jota tutkija havainnoi osallistumalla itse tutkimuskohteensa toimintaan. Osallistuvaa havainnointia voi tehostaa toimimalla järjestelmällisesti ja kohdistamalla havainnointia tiettyihin ennalta päätettyihin asioihin, tilanteisiin tai tapahtumiin. Kohdistetun havainnoinnin taustalla tulisi olla teoreettinen viitekehys, joka suuntaa havainnointia. Myös tutkimuksessa käytetyt menetit ja lähestymistavat voivat suunnata havainnointia. Osallistuvan havainnoinnin edellytyksenä on, että tutkija on päässyt sisään tutkittavaan yhteisöön ja omaa merkittäviä sosiaalisia suhteita tutkittaviin. (Vilka 2006, 44–45.)

Havaintoja tehdessä kirjattiin kontekstietoa tilanteista eli missä tilanteessa, mihin aikaan ja muita olosuhdetekijöitä. Havainnoista kirjattiin myös ylös omia tunteuksiamme ja oletuksiamme tutkijoina sekä mahdollista oman itsemme vaikutusta tutkimuksen kulkuun. Havainnointi toteutettiin toimiessamme itse mukana kerhojen kaikessa toiminnassa. Havainnoimme koko Terhokerhojen toiminta-ajan ja kaikki havaintomme kirjassimme tekemäämme havainnointikaavakkeeseen kerhon loputtua. Havainnoitavat asiat keskittyivät vuorovaikutukseen, leikkeihin ja yleisesti lasten oikeuksiin sekä toiminnan lapsilähtöisyyteen.

Kävimme havainnoimassa Kuusankosken Terhokerhoa yhteensä 11 kertaa, joista kuusi havainnointi kertaa tapahtui keväällä 2016 Kuusankosken Sirius-talolla järjestetyissä Terhokerhoissa ja viisi kertaa kesällä 2016 Kettumäen museo-alueella järjestetyissä kerhoissa. Kevään kerhoihin osallistui keskimäärin noin 10

lasta, noin 7 ikäihmistä ja noin 5 muuta aikuista eli yhteensä keskimäärin 22 osallistujaa. Kesän kerhoissa osallistujien rakenne muuttui niin, että ikäihmisiä oli kesän kerhoissa vähemmän kuin keväällä, kun taas lapsiperheiden määrä selvästi lisääntyi. Kesällä 2016 kerhoihin osallistui keskimäärin noin 30 henkilöä yhteensä joka kerhokerralla. Kolmestakymmenestä osallistujasta lapsia oli noin 15, ikäihmisiä noin 0–4 ja muita aikuisia noin 10. Kesän kerhoissa oli muutama kerta, jolloin ikäihmisiä ei osallistunut lainkaan.

Koska havainnointit kerättiin osallistumalla itse myös kerhojen toimintaan ja olemalla kerhossa mukana ja paikalla, tuli meidän havainnoitsijoina tunnistaa oma subjektiivisuutemme paikalla ollessa. Havainnointi aineistonkeruun menetelmänä on kuitenkin tutkimuksellisesti sosiaalisen olemisen ja kanssakäymisen muoto. Tutkimuksen kannalta meidän täytyi tietyllä tavalla pyrkiä olemaan objektiivisia tehdessämme havaintoja, jottemme aktiivisesti vaikuttaneet ja ohjailleet kohdehenkilöitä tai heidän toimintaansa. (Eskola & Suoranta 1998.)

Havainnoinnissa käytimme apuna muodostamaamme havainnointikaavaketta (liite 1) ja näin ollen kiinnitimme havainnoissa erityistä huomiota leikeissä tapahtuviin roolijakoihin, vuorovaikutukseen yleisesti sekä vuorovaikutukseen sukupuolien välillä. Huomioimme havainnoinnissa myös kerhokertojen tunnelmaa ja sitä, minkälaisia elämyksiä sekä kokemuksia kerhojen kävijät näyttivät saavan itselleen. Havainnointiin oli otettu mukaan lapsen oikeuksien toteutuminen, joka oli työelämäkumppanin yksi toive liittyy tutkimuksen tekemiseen. Havainnointikaavake auttoi kiinnittämään erityistä huomioita tutkimiimme teemoihin.

Havainnointiaineiston analysointiin käytimme menetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla pystyimme kuvaamaan kirjaamamme havainnointiaineiston dokumentteja sanallisesti. Sisällönanalyysillä on tarkoitus muuttaa kerätty aineisto sanalliseen muotoon. Sitä voidaan käsitellä deduktiivisesti eli teorialähtöisesti tai induktiivisesti eli aineistolähtöisesti. Teorialähtöisessä analyysissä on taustalla aina teoria tai malli, joka ohjaa aineiston käsittelyä. Aineistolähtöisessä analyysissä lähdetään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus,

jonka lopputulokseen ei vaikuta aikaisemmat havainnot tai tiedot. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95; 108–112.)

Tässä tutkimuksessa käytimme aineistolähtöistä analyysia eli loimme tutkimusaineistosta teoreettisen uuden kokonaisuuden, jolla pystyimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Aineistolähtöisen analyysin tyypillinen purku tapahtuu kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Tässä karsitaan epäolennainen tieto pois ja kiinnitetään huomio, että jäljelle jäävä aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin. Seuraavaksi aineisto ryhmitellään eli toteutetaan klusterointi. Samaa tarkoittavat asiat ryhmitellään ja ryhmät nimetään sisältöä vastaavaksi. Ryhmittelyssä aineiston sisältö tiivistyy, kun yksittäiset tekijät sisällytetään yhteen. Klusteroinnin jälkeen tehdään aineiston abstrahointi, jossa valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä siis käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimuskysymyksiin. Sen käyttäminen perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään kokemusperäisen aineiston kanssa kohti käsitteellisempää näkemystä tutkitavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95,108–112.)

Havaintojen keräämisen jälkeen meillä oli havainnot 11 Terhokerhosta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti suuntasimme havainnot ennakkoon suunnittelemiimme asioihin, jotta saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Käsitelimme havaintoja ennakkoon määrittelemiemme teemojen mukaisesti (Liite 1). Lähdimme pelkistämään havaintoja kirjoittamalla ne auki ja vastaamalla kysymyksiin mitä ja kuinka. Mitä -kysymyksellä selvitimme, mitä havaintoja meillä on tutkimuskohteista. Kuinka -kysymykseen havainnoimme, miten havainnot ovat mahdollisia.

Ryhmittelyvaiheessa apuna toimi jo olemassa oleva havainnointikaavake, johon havainnot oli alun perin tehty eri teemojen alle. Havaintoja yhdistelemällä ja erittelemällä saimme vastaukset kysymykseen, miten tehdyt havainnot olivat liitännäisiä toisiinsa tai miten niistä saatiin muodostettua johtolankoja, joista etsiä vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Havaintojen klusterointi eli ryhmittelyvaiheessa

huomasimme, miten lähes jokaisella kerhokerralla oli saatu samanlaisia havain-
toja kohdistuen eri teemoihin. Tämä aiheutti sen, että havaintomateriaali tiivistyi
huomattavasti. Viimeisessä vaiheessa meillä oli jäljellä valikoitu tieto eli havain-
not, joiden perusteella loimme teoreettisen uuden kokonaisuuden, joka vastasi
tutkimuskysymyksiimme.

4.4 Leikkien kulku Terhokerhoissa

Toiminta alkoi aina yhteisellä kokoontumisella vetovastuullisen aikuisen johdolla.
Kokoontumisessa tutustuttiin leikin kautta kyseisen kerhokerran osallistujien
kanssa. Alkupiirissä kerrottiin aina myös kerhon teema sekä käytiin läpi kyseisen
kerhokerran ohjelma, jota muokattiin etenkin lasten toiveita huomioiden. Terho-
kerhon alkupiiri oli meille hyvä hetki kertoa meidän opinnäytetyöstä ja siitä, että
olemme Mannerheimin Lastensuojeluliiton pyynnöstä ottanut leikin tutkimuskoh-
teeksi. Näin varmistimme, että kaikki kerholaiset olivat tietoisia tutkimukses-
tamme ja noudatimme hyvää tutkimuskäytäntöä.

Kevään 2016 kerhoista alkupiiristä siirryttiin toimintaan, joka koostui peleistä, lei-
keistä ja askarteluista, jotka olivat liitännäisiä erilaisiin kevään ajan tapahtumiin,
kuten pääsiäinen ja vappu. Kesän kerhoissa alkupiiristä toimintaan siirtyminen
usein hajaannutti osallistujat, jolloin osa siirtyi suunniteltuun toimintaan, mutta
usein perheen pienimmät siirtyivät vain vapaasti leikkimään alueelle hiekkalaati-
kolle tai tutustumaan kotieläimiin. Leikit muodostuivat leikkijöiden oman valinnan
mukaan, eli leikkijät saivat itse valita, mitä Terhokerhossa haluavat leikkiä. Ke-
vään kerhoissa osallistujat saivat valita pelejä Sirius-talon pelikaapista tai leikkiä
omia vapaita leikkejään saatavilla olevien lelujen kanssa. Saatavilla Sirius-talolla
oli autoja ja muutamia figuurileluja. Nuoremmat osallistujat olivat saattaneet
tuoda myös mukanaan omia lelujaan, kuten pehmolelun tai barbin. Jos kerhoker-
ralla oli askartelua, oli askartelupöydän valmistellut vastuuvuorossa oleva aikui-
nen, joka myös oli ohjaamassa askartelua tarpeen mukaan. Kesän kerhoissa yh-
teisiä leikkejä valittiin alkupiirissä esitettyjen toiveiden mukaan.

Jokainen osallistuva lapsi löysi ikä- ja kehitystasoaan vastaavaa leikkiä ja aikuiset jakaantuivat eri leikkeihin omien mielenkiinnon kohteidensa mukaan. Ohjaava aikuinen seurasi kerhoissa, ettei kukaan jäänyt yksin leikkimään vaan meni tarvittaessa itse leikkiin mukaan sinne, missä aikuista kaivattiin. Kevään kerhoissa varsinaisen toiminta osuuden toistuvia leikkejä oli muun muassa autoleikki, Kimble-peli, pöytäjalkapallo, erilaiset muistipelit ja biljardi. Muistipelit oli helppo muokata pelaajille sopiviksi valitsemalla sopiva määrä pareja peliin. Sirius tilan biljardi-pöytä kiinnosti etenkin kerhon isompia lapsia. Kesän Terhokerhoissa toistuvia leikkejä olivat hiekkalaatikkoleikit, petanque, polttopallo, hippa ja lähes joka kerta toistuva perinneleikki tervapata. Kaikki kerholaiset kävivät myös joka kerralla katsoomassa kotieläimiä.

Toiminnassa näkyi heti ensimmäisestä kerrasta lähtien, miten leikin avulla kaikki osallistujat toimivat yhdessä ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kaikki aikuiset osallistuivat aina aktiivisesti mukana, mutta toimintaa lähdettiin kuitenkin pääsääntöisesti toteuttamaan lasten ehdoilla. Esimerkiksi lapsi saattoi valita pelin, jota halusi pelata ja tämän jälkeen aikuinen lähti pelaamaan lapsen tai lasten kanssa. Joten leikeissä ja peleissä roolijako oli usein niin, että lapsi sai ohjata toiminnan kulkua. Poikkeuksena oli kevään 2016 kerhoissa olleet askarteluteemat, jolloin aikuinen oli suunnitellut askartelun valmiiksi ja lapset pääsivät sitä toteuttamaan vapaasti käytössä olevien materiaalien puitteissa. Askartelussa lasten iästä riippuen aikuisen rooli korostui vaihtelevasti toiminnan ohjaajana, alle 4-vuotiaita aikuinen ohjasi selvästi vahvemmin toiminnassa, esimerkiksi saksien käytössä ja liimaamisessa.

Kerhojen lopuksi kokoonnuttiin aina yhteen ja pidettiin loppupiiri, johon sisältyi joku yhteinen leikki. Loppupiirissä vetovastuu oli aikuisella ja lapset pääsivät oman ikätasonsa mukaan osallistumaan loppuleikkiin. Loppuleikissä vanhemmat rohkaisivat ja ohjasivat pienimpiä lapsiaan leikin kulussa tarpeen mukaan. Kesän kerhoissa pääsääntöisesti loppuleikin jälkeen osallistujat siirtyivät yhdessä kahvilaan mehulle ja jäätelölle, jolloin yhdessäolo jatkui vielä vapaamuotoisesti. Kevään kerhoissa tarjottiin mehua ja keksiä kerhotoiminnan lomassa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Luotettavuuden arviointi on keskeinen osa jokaista tutkimusta, sillä tutkimuksen täytyy perustua luotettaviin lähteisiin ja luotettavaan analyysiin, jos tutkimusta aiotaan hyödyntää tulevaisuudessa. On myös tärkeää, että luotettavuuden kannalta arvioidaan, onko tuotoksen tieto pätevää sekä käyttökelpoista. Tämän opinnäytetyön aiheen luotettavuuden kanssa täytyy kiinnittää huomiota jo teoreettisen viitekehyksen luomisessa, jotta tieto on ajankohtaista ja paikkansapitävää, lähteitä tulee tarkastella kriittisesti. Myös havainnointien analyysien luotettavuutta ja todenperäisyyttä täytyy pystyä huomioimaan myös teoreettisen tiedon kannalta.

Tutkimuksen eettisyydessä täytyy huomioida etenkin hyvän tutkimuskäytännön noudattaminen. Tämän tutkimuksen kohdalla se tarkoittaa sitä, että kun havaintoja tehdään kerhoissa, tiedotetaan asiasta ja saadaan osallisten hyväksyntä havainnoinnille. Myös tällä pyritään siihen, ettei tutkijana vaikuteta tutkittaviin ja näin mahdollisesti vääristetä tutkimustuloksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kerhojen alkupiirissä toimme esiin opinnäytetyön tekemisen Terhokerhosta yhteistyössä MLL:n kanssa ja avasimme osallistujille rooliamme opiskelijoina kirjata näkemiämme ja kuulemiämme havaintoja ylös kerhon loputtua. Kerroimme myös aina, ettei havainnoissa tulla käyttämään minkäänlaisia tunnistetietoja, tarkkoja ikiä tai nimiä, osallistujiin nähden.

Lasten ja nuorten oleminen tutkimuksen kohteena tulee tutkijoiden painottaa erityistä huomiota eettisyyteen ja sen toteutumiseen. Tänä päivänä on yleistynyt lapsen osallisuus ja oman äänen esille tuominen lasten kanssa työskennellessä. Vaikka lapset halutaan nähdä oman elämänsä toimijoina, joiden vaikutusmahdollisuuksia pyritään vahvistamaan ja rohkaisemaan, on tutkimukseen osallistumisen suostumus vanhemmilta tärkeää. Mitä pienempiin lapsiin tutkimus kohdistuu, sitä tärkeämpää on, että vastaamassa on lapsen lisäksi myös aikuinen. Pieni lapsi voi kieltäytyä yhteistyöstä, jolloin tutkimuksella ei välttämättä päästä haluttuun lopputulokseen. (Lagström ym. 2010, 15–16.) Alkupiirissä aina havainnointien tekemisestä tiedottaminen varmisti tiedon saannin asiasta osallistujille. Jokaisella lapsella oli myös mukana aina joku aikuinen, esimerkiksi äiti, isä, mummo tai pappa,

jolloin lapsen mukana oleva aikuinen hyväksyi havainnointien tekemisen kerhossa. Kukaan kerhojen osallistujista ei kertaakaan kieltänyt lapsensa osallistumista tutkimukseen tai kieltäytyntä itse osallistumasta tutkimukseen.

Nuorisotutkimuksissa oleellisena asiana on ollut tutkimukseen tarvittavan tiedon hakeminen nuorilta itseltään. Nuorien kanssa painotetaan vapaaehtoisuutta ja sitä, että osallistuminen ei saa hankaloittaa nuorten elämää eivätkä tulokset saa vahingoittaa nuoria. Eettisesti kestävän tutkimuksen kulmakivenä nähdään usein luottamuksellisen suhteen syntyminen aikuisen ja nuoren välillä. Kun tutkimusta lähdetään tekemään nuorten kanssa, on tärkeää ajatella ikälähtöisesti. Tutkijan tulee pohtia huolellisesti, mitä iältään nuoren henkilön kanssa työskennellessä tulee ottaa huomioon nuorta suojellakseen (Lagström ym. 2010, 16–17.) Olemme soveltaneet näitä nuorisotutkimuksen osa-alueita myös omassa tutkimuksessamme lapsiin. Osallistuminen Terhokerhoissa kaikkeen toimintaan oli aina lapsille vapaaehtoista, ja he saivat itse valita tekemisensä kerhoissa, saatavilla olevien mahdollisuuksien puitteissa ja käyttää näin myös omaa mielikuvitustaan leikkien ja tekemisen keksimisessä. Huomioimme tutkimuksessamme myös eri-ikäiset lapset. Esimerkiksi miten ikä vaikuttaa lapsen jo olemassa oleviin vuorovaikutustaitoihin.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen aikuisilla tarkoitamme kaikkia mukana olleita ohjaajia, lasten vanhempia ja ikäihmisiä. Tutkimuksen lapset olivat alle 15-vuotiaita.

5.1 Vuorovaikutus Terhokerhossa

Vuorovaikutuksen havainnoissa tuli esiin koko kerhon läpi jatkuva vuorovaikutus, alkupiirissä suurin osa osallistujista oli hiljaisia, kun taas vapaissa leikeissä osallistujat ottivat enemmän kontaktia toisiinsa. Omaehtoisessa toiminnassa ja vapaassa leikissä syntyi havaintojen perusteella enemmän keskustelua, ja aikuinen aloitti useammin vuorovaikutuksen lasten kanssa. Lapset kuitenkin aloittivat vuorovaikutusta toisten lasten kanssa, ja pysyivät liittymään leikkiin mukaan. Vuorovaikutusta ja kiireetöntä kanssakäymistä osallistujien kesken vahvisti ja edisti se,

ettei kerhossa käytetty lainkaan teknisiä laitteita, vaan jopa henkilökohtaiset matkapuhelimet pysyivät kaikilla osallistujilla poissa näkyvistä ja käsistä koko kerhon toiminnan ajan.

Vuorovaikutus näkyi sanallisena ja sanattomana, esimerkkejä sanattomasta vuorovaikutuksesta hymyt, lasten kiljahdukset ja aikuisten nyökyttelyt. Yksilö sai toimia vuorovaikutuksessa koko ryhmän kanssa aina alkupiirissä. Jotkut osallistujat jopa ilmaisivat sanallisesti mielipidettään tai ajatuksiaan koko ryhmälle alkupiirissä, kun taas suurin osa toimi vuorovaikutuksessa aktiivisen osallistumisen ja kuuntelun kautta. Osallistujat olivat läsnä leikeissä, kuuntelivat toisiaan ja keskustelivat keskenään, jokainen osallistuja pääsi vuorovaikuttamaan taitojensa ja ikätasonsa mukaan. Kaikkia osallistujia kuunneltiin ja näin hyväksyttiin mukaan Terhokerhoon.

Taulukossa 1 on lisää havaintoja vuorovaikutustilanteista ja huomioista, joita Terhokerhossa nähtiin liittyen vuorovaikutustilanteisiin.

Taulukko 1. Havaintoja vuorovaikutuksesta.

HAVAINTO	TILANNE
Lasten arkuus alussa	Uusi tilanne tai uusi leikki, monet lapset alkuun varovaisia uusia ihmisiä kohdatessa ja ovat tutun aikuisen vieressä
Innostuksen tarttuminen	Yksi lapsi innostui leikistä, ilmaisi innostuksensa aktiivisella osallistumisella → innostus tarttui muihinkin lapsiin
Aikuisen roolin korostuminen	Ohjatuissa leikeissä: päävuorovaikuttaja osallistujiin ja tilanteen hallitsija, ei jää tilaa vapaalle rennolle vuorovaikutukselle
Lapsilähtöisyys	Lasten mielipiteet ja ajatukset huomioitiin, toiveleikit ja toiveteemat kysyttiin lapsilta, aikuisten vuorovaikutus huomioi lapsia: ikätasoinen puhe, selkeys ja keskustelun aiheet lapsilta

Kiireettömyys	Omaehtoisessa toiminnassa kukaan ei kiirehtinyt tai hoputtanut toisia mihinkään, aikuiset antoivat aikaa vuorovaikutukselle
---------------	---

Kuten taulukosta 1 voi huomata, on osallistujien vuorovaikutus heijastunut moniin kerhon toimintoihin ja vaikuttanut niihin aktiivisesti esimerkiksi valittuihin leikkeihin. Vuorovaikutuksen voi myös nähdä selvästi vaikuttaneen lasten toimintaan kerhossa. Lapset saivat vuorovaikutuksen kautta rohkeutta osallistua aktiivisemmin ja toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vuorovaikutuksella oli myös selvä vaikutus kerhoon osallistujien innostuneisuuteen, yhden lapsen innostuneisuus tietystä leikistä tarttui nopeasti muihin lapsiin ja myös herätti näin aikuisten mielenkiintoa.

5.2 Sukupolvien välinen vuorovaikutus

Sukupolvien välinen vuorovaikutus näkyi leikkejä havainnoidessa toimivana, mutta ajoittain vähäisenä. Kun ikäihmisiä oli kerhossa suurin piirtein saman verran kuin lapsia, tapahtui vuorovaikutusta ikäihminen–lapsi-välillä enemmän. Koska ikäihmisiä oli selvästi vähemmän kuin lapsia jäi useampi lapsi kerhossa ilman kahdenkeskistä kontaktia ikäihmisen kanssa.

Havainnoissa pystyi selvästi näkemään vuorovaikutuksen aloitteentekijänä ikäihmisen. Lapsi kuitenkin yhtyi pian vuorovaikutukseen mielekkään ja tutun yhteisen tekemisen kautta. Ikäihmisten toimivat pääosassa rauhallisesti lasten kanssa ja olivat kärsivällisiä leikeissä ja peleissä ja näin ollen kiireetön kanssakäyminen toteutui.

Osalla ikäihmisistä oli heikentynyt toimintakyky, esimerkiksi alentunut kuulo tai heikko liikuntakyky, tämä hämmensi lapsia usein alkuun ja toi lapsille ikään kuin varovaisuutta yhteiseen toimintaan. Lapsien kasvoilla näkyi mieteliäitä ilmeitä ja heille vastattiin kertomalla vanhuuden mukana tuomista muutoksista. Kuitenkin lapsen huomattaessa ja kuullessa ikäihmisen alentuneesta toimintakyvystä, rauhoitti se lasta toimimaan tilanteen vaatimalla tavalla. Omien vanhempien kiireetön

läsnäolo ja kannustus rohkaisivat lapsia uusiin kokemuksiin. Uusien kokemusten ja onnistumisten kautta nähtiin monia riemun kiljahduksia ja voiton tuuletuksia.

Taulukossa 2 on lisää havaintoja sukupolvien välisen vuorovaikutuksen toteutumisesta.

Taulukko 2. Havaintoja sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta.

HAVAINTO	TILANNE
Yhdessäolo	Kerhotoiminta ja yhteinen tekeminen olivat erittäin mielekästä ajanvietettä kaikille.
Elämäkokemuksen jakaminen	Lapset olivat kiinnostuneita ikäihmisistä ja ikäihmiset kiinnostuneita lapsista. Tarinoita ja ajatuksia vaihdettiin molemmin puolin.
Kulttuuriperinnön siirtyminen	Kulttuuriperintöä olisi voinut pyrkiä jakamaan enemmän hyödyntäen ikäihmisten läsnäoloa.

Taulukon 2 lisähavainnoista voi päätellä miten elämäkokemusten vaihtaminen sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa toi osallistujille mieleisiä kokemuksia puolin ja toisin sekä opetti uutta kaikille osapuolille esimerkiksi leikkien ja pelien muodossa. Kulttuuriperinnön siirtyminen tapahtui kerhossa perinneleikkien kautta, jota etenkin kesän kerhoissa ikäihmiset opettivat osallistuville lapsille.

5.3 Leikin vaikutuksia vuorovaikutukseen

Leikin vaikutukset suhteessa vuorovaikutukseen näkyivät havainnoissa hyvin monimuotoisesti. Alkutunnelma oli usein jännittynyt, ja osallistujat olivat vähäpuheisia. Lapset olivat uteliaita tapahtuvan toiminnan suhteen, ja kuuntelivat tarkasti mitä alkupiirissä kerrottiin. Lapset myös kyselivät vanhemmiltaan ”Mikä alkuleikki tänään on?”, ennen kuin sitä ehdittiin vielä alkupiirissä kertoa. Alkupiirin ohjauksessa leikissä aikuiset rohkaisivat lapsia osallistumaan. Alkuleikki eteni ja monet lapset osallistuivat jo aktiivisemmin ilman aikuisen kannustusta. Alkupiirin avulla osallistujien kokoontuminen ja ikään kuin kanssa olijoiden silmäily ja kevyt tutustuminen tapahtuivat helposti.

Sekä kevään että kesän kerhoissa pystyi havainnoimaan selvästi leikin kehityksen eri vaiheita. Leikin kehittymisen vaiheet näkyivät lasten valitessa leikkejään sekä leikkiessään näitä leikkejä. Alle kolmevuotiaat lapset leikkivät selvästi enemmän rinnakkaisleikkejä, eli lapset seurasivat toistensa tekemisiä ja alkoivat itse leikkiä sitten samaa. Kevään kerhoissa alle kolmevuotiaat leikkivät selvästi eniten autoleikkiä ja kesän kerhoissa hiekkalaatikolla hyödyntäen hiekkaleluja. Yli kolmevuotiaat taas hakeutuivat huomattavasti helpommin ja useammin pelien pariin. Näin ollen leikin kehittymisen vaiheiden mukaan yli kolmevuotiaat olivat valmiita leikkimään erilaisia sääntöleikkejä (Järvinen ym. 2009, 68–69). Leikin kehityksen vaiheet heijastuivat myös vuorovaikutukseen. Kuinka paljon sanallista puhetta alle kolmevuotias käytti leikissään tai kuinka paljon oli tulkittava sanattomista viesteistä kuten sormella osoittelusta. Yli kolmevuotiaat pystyivät keskustelemaan ja neuvottelemaan leikkien säännöistä aikuisten kanssa ja ottivat paremmin sanallisia ohjeita vastaan.

Omaehtoinen ja vapaa leikkiminen lisäsi vuorovaikutusta leikkien yhteydessä. Osallistujat rentoutuivat, puhuivat vapaasti ja avoimesti sekä keskustelivat vaihtelevasti eri osallistujien kanssa eri leikkien aikana. Leikkien aikana lapset pääsivät turvallisesti ja ilman kiirettä toimimaan vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa. Loppupöytäilässä ilmapiiri oli jo hyvin vapautunut, ja loppuleikin yhteydessä syntyi enemmän keskustelua sekä tuli esiin toiveita seuraavasta kerrasta. ”Tervetuloa seuraavan kerran Terhokerhoon” -lausahdus sai aikaan lasten kysymyksiä vanhemmille, ”Kai me tullaan?”. Varsinaisen kerhon toiminta-ajan jälkeen lapset vielä keskustelivat eri aikuisten kanssa ulkovaatteita pukiessaan päälle. Näin ollen voitiin nähdä, miten yhteiset leikit ja tekeminen sitoutuivat osallistujia kerhoon ja lisäsivät osallistumishalukkuutta myös seuraavalle kerralle.

Taulukossa 3 on lisää havaintoja, miten leikkiminen vaikutti vuorovaikutukseen Terhokerhossa.

Taulukko 3. Havaintoja leikin vaikutuksesta vuorovaikutukseen.

HAVAINTO	TILANNE
Teemoista tulleet elämykset	Erilaiset teemat (pääsiäinen, vappu, äitienpäivä) rikastuttivat leikkien kautta vuorovaikutusta, loivat keskusteluja eri aiheista Kesällä museoalueen eläimet: vuorovaikutuksen kautta tiedon saaminen ja eläinten hoidon opettelua
Perinneleikit	Uusien leikkien opettelua, sääntöjen opettelua, ikäihmiset leikin opettajina
Erilaisten ihmisten kohtaaminen	Leikin avulla ikään kuin huomaamatta tutustuu toisiin, vuorovaikutustaitojen kehittyminen
Oman yhteisön muodostuminen	Leikin avulla syntyy vuorovaikutusta ja vuorovaikutus sitouttaa toisiin ihmisiin yhteisen toiminnan ja tekemisen kautta
Aikuisten heittäytyminen	Leikeissä aikuinen pystyi heittäytymään leikin rooli-hahmoksi ja vuorovaikuttamaan leikin hahmona, mielikuvitusleikit
Koko perhe mukana kerhossa	Vuorovaikutuksen erilaisuus oman perheen kanssa verrattuna vieraan ihmisen kanssa

Taulukosta 3 voidaan huomata, että eri teemojen hyödyntäminen rikastutti osallistujien kokemuksia ja antoi keskustelun aiheita kerhon alkuun, esimerkiksi ikäihmisen keskustellessa lapsen kanssa ”Miten teillä vietetään kotona äitienpäivää?”. Leikkien avulla myös oman paikan ja roolin löytäminen oli kaikille osapuolille selvästi helpompaa, kun leikissä pystyi huomaamatta tutustumaan uusiin ihmisiin ja iloita yhdessä leikeissä.

5.4 Lapsen oikeuksien toteutuminen

Tutkimuksen havainnoissa näkyi myös lasten oikeuksien toteutuminen YK:n yhteisen sopimuksen mukaisesti. Kaikki lapset pääsivät osallistumaan kerhoon. Lapset saivat vaikuttaa Terhokerhon toimintaan esittämällä toiveita leikeistä ja teemoista.

Taulukossa 4 on lisää havaintoja lasten oikeuksien toteutumisesta Kuusankosken Terhokerhossa.

Taulukko 4. Havaintoja lasten oikeuksien toteutumisesta.

HAVAINTO	TILANNE
Oikeus leikkiä	Leikit suunniteltu kaikille soveltuvaksi, ei pakko osallistumista leikkeihin, joihin ei halua/saa
Ei yksilön rajoituksia	Oikeus osallistua kaikkeen riippumatta yksilön henkilökohtaisista ominaisuuksista
Vanhempi/Huoltaja ei vaikuta lapsen oikeuksiin kerhossa	Ei suomen kielen taitoa, valtaväestöstä poikkeava rotu tai vakaumus: yhä oikeus osallistua, myös vanhemmilla/huoltajalla
Ajatukset, mielipiteet	Lapset kertoivat ajatuksia ja mielipiteitä, omista kokemuksista kertominen
Toiminnan läpinäkyvyys	MLL:n ja SPR:n yhteistoiminta Terhokerhoissa läpinäkyvää ja katseenkestävää, ihmisarvoja kunnioittavaa

Taulukko 4 osoittaa miten Kuusankosken Terhokerho toiminta oli MLL:n arvoja kunnioittavaa. MLL:n yksi arvoista kaikessa heidän toiminnassaan on lasten oikeudet, joten havaintojen perusteella toiminta oli täysin tämän arvon mukaista. Myös kaikkien lasten oikeus osallistua Terhokerhoon pystyttiin havainnoimaan, kun turvapaikanhakijoita ja heidän lapsiaan osallistui kerhoon. Turvapaikanhakijat pääsivät mukaan leikkeihin ja toimintaan kuten kaikki muutkin osallistujat.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kevään Terhokerhot olivat hyvin yhteisöllisiä toimiessaan Kuusankosken Sirius-talolla. Osallistujat olivat lähes joka kerhokerroilla samat ja tämä loi turvallisen ja vapautuneen ilmapiirin. Kettumäen museoalue antoi mahtavat puitteet Terhokerholle ja siellä oleva kotieläinpiha toi lisää osallistujia kerhoon, mutta samalla ulkona, moniulotteisessa ympäristössä tapahtuva kerho ei enää toteutunutkaan täysin yhteisöllisesti ja yhteisen tekemisen kautta vaan sai osallistujat hajaantumaan ympäri isoa museoaluetta. Yhteisön muodostumisen kannalta oleellista on

kuitenkin sitoutuminen yhteisön yhteiseen toimintaan (Kurki 2000, 129–130). Kesän kerhoissa ei myöskään aina tiedetty tulivatko osallistujat Terhokerhoon vai viettämään vain aikaa Kettumäen museoalueelle, osallistuen samalla osittain Terhokerhon toimintaan.

6.1 Vuorovaikutus

Terhokerhon yksi ideologinen ajatus on sukupolvien välinen kohtaaminen ja sitä kautta tapahtuva kulttuuriperinnön siirtyminen nuoremmille sukupolville. Kerhoissa tapahtuvaa toimintaa olisi voinut suunnitella enemmän ikäihmisten elämäkokemusta hyödyntäväksi, jolloin kulttuuriperintöä olisi saatu huomattavasti enemmän nuorempien tietoon. Nyt kulttuuriperinnön siirtyminen näyttäytyi kerhoissa erittäin vähän, koska toiminta oli suunniteltu ainoastaan lasten toiveista ja ohjaajien ajatuksista.

Joidenkin ikäihmisten alentunut toimintakyky oli Terhokerhoissa haaste, kun kaikki lapset eivät ymmärtäneet ja nähneet heti vanhenemisen tuomia toimintakyvyn muutoksia, kuten rajoittunut liikuntakyky tai alentunut kuulo. Näissä tilanteissa vanhemmat tukivat ja kannustivat lapsia toimintaan ja vuorovaikutukseen ikäihmisten kanssa. Tällöin myös lasten ymmärrys ikäihmisen tilanteesta selvästi parani ja lapsi oppi toimimaan tietyn tilanteen mukaan, esimerkiksi puhumaan kovemmalla äänellä. Sama haaste näkyi myös kerhoon osallistuvien kehitysvammaisten ja lasten välillä ensikohtaamisessa, jolloin lapset selvästi olivat arkoja ottamaan kontaktia kehitysvammaisiin ja osa jopa hieman peloissaan. Tilanteista selvittiin vanhempien tuella ja sanallisella ohjauksella, jota he antoivat lapsilleen tarpeen mukaan.

Vuorovaikutustilanteisiin vaikutti osallistujien määrä ja jakosuhte aikuisten ja lasten välillä. Mitä tasaisempi määrä oli lapsia sekä aikuisia, sitä paremmin jokainen löysi vuorovaikutustilanteen, jossa sukupolvet pääsivät kohtaamaan. Vuorovaikutus myös lisääntyi vapaamuotoisemmassa toiminnassa, sillä vuorovaikutus sai ikään kuin tilaa ja avoimuutta, kun toiminnalla ei ollut tiettyä ohjaajaa, jonka mukaan piti toimia tilanteessa.

Leikeissä syntyi aitoa vuorovaikutusta ja kanssakäymistä, jossa kaikki tilanteessa olevat olivat aidosti läsnä. Leikkien avulla nuorimmatkin osallistujat käyttivät vuorovaikutuksellisia taitojaan puheen ja ei-kielellisten ilmaisujen avulla. Leikkiminen vahvisti vuorovaikutuksellisuutta ja poisti aikuisen ja lapsen väliset ikämuurit, aikuisten heittäytyessä luovuuden avulla leikkiin (Hintikka 2004a, 9–10). Yhdessä tekemisen ilo ja riemu näkyivät myös kanssakäymisessä ja kontaktin ottamisessa toisiin yksilöihin. Leikin avulla lapsienkin oli helppo keksiä puhuttavaa aikuisten kanssa, kun oli mahdollisuus puhua leikistä tai heittäytyä leikin roolihahmoksi.

Leikin vaikutus sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen korostui etenkin siinä, miten sukupolvien kohdatessa yksilöiden omat näkemykset selvästi laajenivat ja vuorovaikutuksen avulla luotiin huomattavia merkityksen kokemuksia kaikille osapuolille. Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen avulla ikäihmiset pääsivät hyödyntämään elämäkokemustaan ja -tietouttaan sekä jakamaan tätä, jolloin rakensimme Terhokerhoissa myös uutta kulttuuria sekä jatkoimme vanhaa jo olemassa olevaa kulttuuria (Suomi 2013, 14–15).

6.2 Tunnelma, elämykset, kokemukset

Toiminta oli kerhoissa selvästi suunniteltu yli 5-vuotiaille, mutta kun koko perheet osallistuivat kerhoon, olivat osallistujat iältään 2–90-vuotiaita. Tämän seurauksena kerhojen nuorimmat osallistujat leikkivät usein omia vapaita leikkejään eivätkä näin ollen aina osallistuneet varsinaiseen teeman mukaiseen toimintaan. Tätä olisi voinut huomioida kerhoissa paremmin materiaalien sekä toiminnan suunnittelun suhteen. Kerhojen käytössä olleen materiaalisalkun sisältö ei palvellut nuorimpia osallistujia millään tavalla vaan sisälsi ideoita ja pelejä lähinnä kouluikäisille. Materiaalien ja toiminnan suunnittelun monipuolistamisen avulla nuorimpienkin lasten vuorovaikutusta ikäihmisten kanssa olisi voitu lisätä ja tehostaa löytäen myös heille helpommin yhteistä tekemistä.

Kuusankosken keskustassa sijaitsevalle Sirius-talolle, jossa kevään Terhokerhot järjestettiin, oli helppo ja esteetön kulku esimerkiksi julkisilla liikennevälineillä tai polkupyörällä. Kettumäen museoalue taas sijaitsee keskustan tuntumassa ison

mäen päällä, jonne kuljettiin pääosin pelkästään omalla autolla, koska julkisia kulkuvälineitä ei perille asti mennyt ja tie on lapsiperheille ja ikäihmisille vaikeakulkuista mäen jyrkkyyden takia. Tämän oletamme vaikuttaneen ikäihmisten osallistumiseen kesän kerhoihin, kun taas lapsiperheitä osallistui kesällä huomattavasti enemmän luultavasti juuri sijainnin ja alueen takia.

Kevään kerhoissa tarjottiin toiminnan ohella mehua ja keksejä, joista sai maksaa vapaaehtoisesti, jolloin jokainen sai vapaasti käydä sopivana hetkenä nauttimasta tarjoilusta. Kesän kerhoissa mehutarjoilua ei ollut vaan oli mahdollisuus käyttää museoalueen kahvilan palveluita. Kesällä tämä selvästi häiritsi kerhon suunnitellun toiminnan toteutumista, sillä lapset oppivat nopeasti, että vanhemmat veivät heidät kerhon jälkeen kahvilaan nauttimaan jäätelöä tai mehua. Tämän seurauksena etenkin pienimmät lapset selvästi odottivat eniten kerhon päätteen tapahtuvaa kahvilassa käyntiä ja kyselivät malttamattomana kerhon aikana kahvilaan pääsyä.

Kerhojen ajankohta eli aina klo 14–15.30 koettiin haasteelliseksi, sillä se ajoittui lapsiperheiden, joissa on pienempiä lapsia, päiväuniajalle. Kuitenkin 1,5 h koettiin sopivan mittaiseksi kerhoajaksi, jolloin kerhossa ehti toteuttaa erilaista toimintaa ja kohdata toisia ihmisiä kiireettömästi. Kuitenkin kaikille osallistujille sopivan kerhoajan löytäminen olisi varmasti jatkossakin erittäin haastavaa, nykyihmisten erilaisten arjen aikataulujen takia, oli sitten kyseessä lapsiperhe, työssäkäyvä tai ikäihminen. Kerhojen osallistujat kokivat kerhon olevan harvoin, kun kerhot toteutuivat vain joka toinen maanantai. Etenkin tilanteessa, jossa välistä jäi yksi kerhokerta pois, vaikeutti se monilla kerhoon palaamista kuukauden tauon jälkeen ja näin tiputti osallistujia pois kerhoista.

Kerhojen markkinointi oli erittäin vähäistä, etenkin keväällä, kun markkinoitiin lähinnä vain paikallislehdissä. Kerho oli tavoittanut kuitenkin jo maaliskuussa ikään kuin vakio-osallistujat, jotka kävivät melkein joka kevään Terhokerhossa. Kesällä markkinointi tavoitti enemmän ihmisiä sosiaalisen median kautta sekä Kettumäen museoalueen markkinoinnin kautta, sillä Terhokerho oli yksi tapahtuma heidän museoalueen kesätoiminnassaan.

Kuitenkin kerhoissa koetut kokemukset, elämykset ja vuorovaikutussuhteet joita siellä sai luoda, toivat selvästi kerhokerroille osallistujia kerta toisensa jälkeen. Myös koko perheen osallistumismahdollisuus oli selvästi osallistujia lisäävä, kun kerhoon saattoi tulla esimerkiksi isoäiti lapsenlapsensa kanssa tai äiti kolmen lapsensa kanssa. Positiiviset kokemukset kerhoista näkyivät osallistujien kasvoilla aina kerhon lopuksi hymyinä ja myös varmistus seuraavasta kerhokerrasta sai usein osakseen hyväksyviä nyökyttelyitä aikuisilta ja innostuneita ”tullaanko taas seuraavallakin kerralla?” kysymyksiä lapsilta.

6.3 Lapsen oikeudet

Lapsen oikeudet Terhokerhossa toteutuivat lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989). Havaintojen perusteella ei huomattu minkäänlaista syrjintää, epätasa-arvoista kohtelua tai toimintaa joka olisi ollut lapsen edun vastaista. Kuitenkin kerhossa huomioimalla enemmän alle 3-vuotiaita osallistujia olisi voitu luoda myös näille pienimmille osallistujille enemmän ikä- ja kehitystasoa vastaavaa toimintaa. Nyt alle 3-vuotialle leikkimahdollisuuksia oli kerhossa suhteellisen vähän verrattuna yli 3-vuotiaille tarjottuihin mahdollisuuksiin.

Kaikki halukkaat lapset pääsivät aina osallistumaan alkupiiristä alkaen toimintaan, ja vaikuttamaan monesti jo alkupiirin leikkiin toiveillaan. Kaikilla oli sama oikeus leikkiä kerhoissa riippumatta iästä, ihonväristä, rodusta tai vakaumuksesta. Myöskään lasten vanhempien tai virallisen huoltajan rotu, ihonväri tai vakaumus ei vaikuttanut lapsen oikeuteen leikkiä ja toimia. Terhokerhossa kuunneltiin kaikkien lasten toiveita, ajatuksia ja mielipiteitä sekä annettiin mahdollisuus saada oma ääni kuuluviin.

Kevään Terhokerhoihin osallistui perheitä, jotka olivat turvapaikanhakijoina Suomessa, jolloin näillä perheillä oli eri vakaumuksia ja eri äidinkieli kuin suomalaisilla perheillä. Osallistujien monimuotoisuuden takiaakin oli erittäin tärkeää, että

kerhon toiminnassa huomioitiin lapsen oikeuksia. MLL painottaa kaikessa toiminnassaan lapsen oikeuksia, joten myös Terhokerhoissa lapsen oikeuksien rooli haluttiin tuoda näkyväksi ja toiminnasta tehdä lapsen oikeuksia kunnioittavaa.

6.4 Leikin merkitys Terhokerhossa eri-ikäisille

Leikin merkitys Terhokerhoissa näkyi eri-ikäisille osallistujille hyvin monimuotoisesti. Näkökulmamme perustuessa vuorovaikutukseen heijastui kerhossa tapahtuvan leikin merkitys etenkin osallistujien sosiaalisiin taitoihin ja kanssakäymisen kokemuksiin. Leikin merkitys näkyi myös yhteisöllisyyden luojana, jolloin kerholaisille muodostui kokemus, miten he kuuluvat tänne kerhoon, jossa on mukavaa ja saa oman äänensä kuuluviin.

Kerhoissa tapahtuvalla leikillä oli selvästi vaikutus siihen, miten leikki loi myös mahdollisuuksia osallistujille. Kuitenkin leikkiin keskittyvällä kerholla on myös omat haasteensa. Kerhon haasteet ovat myös osittain mahdollisuuksia luovia asioita, kun nämä haasteet kohdataan ja selvitetään yhdessä osallistujien kanssa. Esimerkkinä tästä haasteena kerhon leikeille oleva osallistujan toimintakyky, joka voidaan kuitenkin nähdä myös mahdollisuutena, kun kerhon leikkejä ja toimintaa suunnitellaan toimintakykyä tukevaksi.

Taulukko 5. Yhteenveto leikin merkityksestä Terhokerhoissa.

LEIKIN MERKITYS TERHOKERHOISSA	
JOHTOPÄÄTÖKSET	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteinen kiireetön ajanvietto - Vuorovaikutustaitojen kehittyminen - Uudet taidot ja kokemukset - Sukupolvityön edistäminen - Yhteisöllisyyden rakentaminen
MAHDOLLISUUDET	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalisten suhteiden luominen - Toimintakyvyn tukeminen - Kulttuuriperinnön välittyminen - Mielekäs ajanvietto - Uuden kulttuurin luominen
HAASTEET	<ul style="list-style-type: none"> - Heikentynyt toimintakyky - Yhteiset aikataulut - Kerhopaikka: esteettömyys

7 LOPUKSI

Terhokerhoista on tehty useampia opinnäytetöitä, joissa suurimmassa osassa aiheena on ollut sukupolvien kohtaaminen ja sukupolvityö. Leikistä ja leikin merkityksestä Terhokerhoissa ei ollut aikaisempia opinnäytetöitä saatavilla, joten lähdimme vastaamaan MLL:n tarpeeseen aiheesta. MLL on toiminut tiiviinä yhteistyökumppanina etenkin opinnäytetyöprosessimme alkuvaiheessa, jolloin saimme tukea ja apua tarpeen mukaan. Kokoonnuimme keskustelemaan muutamaan kertaan opinnäytetyöstämme ja sen aiheesta sekä pääsimme osallistumaan Terhokerhojen juurruttamispäivään Katajanokalla toukokuussa 2016.

Opinnäytetyön prosessi lähti käyntiin Koko Suomi leikkii -hankkeen viimeisen vuoden alussa, jolloin olimme myös itse aktiivisina osallistujina Kuusankosken Terhokerhoissa. Prosessi on koko ajan edennyt määrätietoisesti ja loppua kohden päädyimme ottamaan aikataulua kiinni, joten opinnäytetyön valmistuminen aikaistui. Oma sitoutumisemme opinnäytetyöhön on ollut koko ajan vahvaa ja työskentely yhdessä on sujunut jouhevasti sekä työmäärä on ollut tasapuolinen. Opinnäytetyö sosionomin työn kannalta antoi hyvää kokemusta ja tietoutta työskentelystä kaiken ikäisten ihmisten kanssa.

Havainnoidessamme jo kerhojen toimintaa ei meillä ollut teoretieto vielä täysin valmiiksi kerättynä. Jos aloittaisimme tutkimuksen alusta, keräisimme ensin täysin valmiiksi teoretiedon, jotta voisimme hyödyntää sitä kattavammin jo havaintoja tehdessä. Kuitenkin havaintoja auki analysoidessamme, huomasimme selvän yhteyden havainnoissa ja keräämässämme teoretiedossa. Havainnointi oli mielekästä ja samalla osallistuminen kerhoihin toi mukavia ja uusia kokemuksia. Haasteellista oli havaintojen kirjaaminen paperille, sillä havainnointivaiheessa monet asiat tuntuivat ikään kuin itsestään selvyyksiltä ja asioiden syvemmän merkityksen löytäminen koettiin haastavaksi.

Oppilaitoksen organisaatiomuutokset vaikuttivat tutkimuksen kirjalliseen muotoon ja veivät myös ylimääräistä aikaa varsinaiselta opinnäytetyön analysoinnilta.

Tekstiä jouduttiin kesken kaiken vaihtamaan opinnäytetyön tekstipohjasta toiseen, jotta muotoilu saatiin oppilaitoksen sen hetken mukaisten ohjeiden mukaiseksi. Tämä tuotti jo kirjoitetun tekstin suhteen selvästi lisätyötä ja oli hetkellisesti erittäin turhauttavaa, kun tekstin siirtäminen ei sujunutkaan hetkessä, vaan vaati myös erinäistä tekstin uudelleen asettelua ja muotoilua.

Yhteistyö tilaajan kanssa oli toimivaa ja tilaaja oli hyvin tyytyväinen koko tutkimusprosessin ajan ja antoi kannustavaa palautetta. Opimme tutkimusprosessin aikana yleisistä tutkimuskäytännöistä sekä saimme mahtavia kokemuksia sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Opimme myös, miten havainnoida tutkimuksellisesta näkökulmasta hyödyntäen selkeää aiheenrajausta. Leikin merkitys toiminnassa selkeytyi ja avautui meille. Ymmärsimme, miten leikin avulla on helppo aloittaa mikä tahansa toiminta uusien, ennalta toisille tuntemattomien ihmisten kanssa.

Opinnäytetyön valmistuminen sijoittui aikaan, jolloin hanke oli jo päättynyt, joten lopuksi vielä haastattelimme Kymen ja Etelä-Savon piirissä toiminutta leikkilähettiä Piia Kleimolaa. Kleimola kertoi hankkeen aikana Suomeen perustettuja Terhokerhoja olleen yhteensä 321, jotka sijoittuivat ympäriinsä Suomen 251 kuntaan. Näiden lisäksi Kleimola kertoi, että erilaisia pop up -Terhokerhotapahtumia järjestettiin hankkeen kolmen vuoden aikana 46 kunnassa. Kleimolan oma leikkilähetti alue piti sisällään 29 kuntaa, joissa perustettiin 50 Terhokerhoa sekä kymmeniä erilaisia leikkitapahtumia.

Kleimolan oma mielipide hankkeesta kaiken kaikkiaan oli, että vaikka hanke päättyy, niin leikki ei lopu, etenkin kun terhokerhot jatkuvat yhä osana MLL:n ja SPR:n perustoimintoja. Kleimola myös painottaa kerhojen toiminnan olevan kokonaisvaltaisesti kehittävää, vaikka joku saattaisikin kysyä kerhon toiminnasta ”Oletteko te vain leikkineet?”. Kysyimme Kleimolalta myös Kuusankosken kerhon kohtalosta hankkeen päätyttyä ja Kleimola kertoi, ettei Kuusankosken Terhokerholle saatu jatkoa keväälle 2017. Kuitenkin on olemassa mahdollisuus, että keuhällä toiminut Kuusankosken Terhokerho saataisiin takaisin toimintaan.

Jatkotutkimusaiheita opinnäytetyölle voisivat olla tämän hetken Terhokerhojen tilanteen kartoittaminen eli miten kerhoja on jäänyt toimintaan hankkeen päätyttyä. Jatkotutkimusta voisi myös tehdä aiheesta, miten leikkilähettien tekemä kolmen vuoden työpanos kerhojen eteen näkyy, kun varsinaisia leikkilähettejä ei enää ole, vaan vastuu toiminnasta on siirretty täysin vapaaehtoistyöntekijöille. Jatkotutkimusta voisi tehdä myös yhteistyössä MLL:n ja SPR:n kanssa auttaen olemassa olevia kerhoja materiaalin kartuttamisessa, sisällön suunnittelussa sekä markkinoinnissa.

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fågel, S. 2010. Isovanhemmuutta sukupolvien ketjussa – kurkistus suurten ikäluokkien lapsuuteen. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 52–67.

Haarakangas, K. 2011. Voimistava läsnäolo – Mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2014. Leikin käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Helenius, A. & Vähänen, L. 2004. Leikki on totta. Teoksessa Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen, L. (toim.) Leikistä totta – Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi, 34–57.

Hintikka, M. 2009. Leikki, lapsuuden tärkein asia. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi. 140–163.

Hintikka, M. 2004a. Leikki on lapsen elämää. Teoksessa Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen, L. (toim.) Leikistä totta – Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi, 8–33.

Hintikka, M. 2004b. Playin' Story -hanke puhuu leikin puolesta. Teoksessa Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen, L. (toim.) Leikistä totta – Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi, 58–81.

Ikonen, M. 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden kehittäjänä. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 149–165.

Jokela, E. & Pruuki, H. 2010. Jo iso, vielä pieni. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammatitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kahri, M. 2003. Lapsen arki on leikkiä II. Helsinki: Pienperheyhdistys ry.

Koko Suomi leikkii – hankesuunnitelma 2014. Suomen kulttuurirahasto, MLL, SPR.

Koko Suomi leikkii – leikkipäivä 2016. Koko Suomi leikkii. Terhokerho. Saatavissa: <http://www.kokosuomileikkii.fi/terhokerho/leikkipaiva-seminaari/leikki-paiva/> [viitattu 18.11.2016].

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2010. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 9.painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Leikkipäivä 2017. Saatavissa: <http://xn--leikkipiv-12ac.fi/koko-suomi-leikkii-hanke-tuotti-321-terhokerhoa-ja-valtakunnallisen-leikkipaivan/> [viitattu 2.4.2017].

Mikä on Suomen punainen risti 2017. Tutustu Suomen punaiseen ristiin. Saatavissa: <https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/suomen-punainen-risti> [viitattu 12.3.2017].

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. 2016. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavissa: <http://www.mll.fi/mll/> [viitattu 18.11.2016].

Leikin merkitys lapselle 2016. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempain-netti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/ [viitattu 21.11.2016].

Mäkisalo-Ropponen, M. 2011. Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kirjapaja.

OK-Opintokeskus. 2017. Vuorovaikutus ja viestintä. Saatavissa: <http://koulutaja.ok-opintokeskus.fi/vuorovaikutus-ja-viestint%C3%A4> [viitattu 2.4.2017].

Parkkinen, T. & Keskinen, S. 2005. Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Piers, M. W. & Landau, G.M. 1982. Leikin lahja ja sen merkitys lapsen kehitykselle. Keuruu: Otava.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmä-opetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> [viitattu 21.11.2016].

Suomi, A. 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179–186.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vaakkuri, K. 1999. Leikki ja luovuus – Näin lisäät luovuutta leikin avulla. Helsinki: BSV kirja.

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lastenkeskus.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. Unicef. Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf [viitattu 16.3.17].

HAVAINNOINTIKAAVAKE

Aika	
Paikka	
Osallistujat	
Havainnoitsija	
Teema/Toiminta	
	Havainnoitavat asiat
Roolijako leikeissä Aikuiset/lapset, kuka johtaa leikkiä? Lapsen oikeudet?	
Vuorovaikutus Sukupolvien välillä, vanhemman tuki lapselle?	
Koko ryhmän vuoro- vaikutus/ nonver- baalinen viestintä	
Tunnelma Aloitus/lopetus	
Elämykset, koke- mukset, oppiminen	
Muut/omat huo- miot	